

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Adroddiad i:	PWYLLGOR GWAITH
Dyddiad:	17 MEHEFIN 2019
Pwnc:	POLISI CORFFORAETHOL AR ADENNILL DYLEDION
Aelod(au) Portffolio:	Y CYNGHORYDD ROBIN WYN WILLIAMS – AELOD PORTFFOLIO (CYLLID)
Pennaeth Gwasanaeth:	MARC JONES – PENNAETH SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	GERAINT H JONES – RHEOLWR GWASANAETH REFENIW A BUDD-DALIADAU 01248 752651 GeraintH.Jones@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	DIM YN BERTHNASOL

A – Argymhelliad/Argymhellion a Rheswm/Rhesymau

ARGYMHELLION

- Bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r Polisi Corfforaethol ar Adennill Dyledion.

CEFNDIR

Ar y 16 Gorffennaf 2018, bu i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo Strategaeth Gwrth-dlodi ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn. O fewn y polisi, gosodwyd gwaelodlin ar gyfer camau gweithredu a fyddai'n cael eu cymryd ar draws gwasanaethau yn y tymor byr, canol a hir gan ddefnyddio'r 5 thema strategol. Diffiniwyd tymor byr fel cyfnod o flwyddyn, tymor canol fel 2 - 3 blwyddyn a thymor hir fel 4 - 5 mlynedd.

O dan flaenoriaeth 4 o'r waelodlin o amcanion, gofynnwyd i'r Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau fabwysiadu'r Polisi Casglu Dyledion Corfforaethol ar gyfer y tymor canol. Mae'r polisi sydd i'w gymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith yn manylu ar yr egwyddorion i'w mabwysiadu gan Gyngor Sir Ynys Môn wrth fynd ati i gasglu arian sy'n ddyledus i'r Cyngor. Mae hefyd yn egluro sut y bydd y Cyngor yn ceisio adennill cymaint o ddyledion a bo modd tra, ar yr un pryd, yn trin pobl a busnesau'n deg a chyda pharch.

Mae'r polisi corfforaethol ar adennill dyledion hefyd yn cynnwys nodiadau gweithdrefn sy'n ymwneud â'r meysydd incwm a gasglwyd gan y Cyngor a cheir ynddynt fwy o fanylion ar drefniadau casglu dyledion. Mae protocolau hefyd wedi cael eu creu sy'n rheoli'r defnydd o asiantaethau gorfodi a/neu gasglwyr dyledion gan y Cyngor a'r modd y mae'r Cyngor yn chwilio am bobl sydd wedi rhedeg i ffwrdd. Mae yna brotocol ynglŷn â'r defnydd a wna'r Cyngor o Asiantaethau Gwirio Credyd a chydymffurfiaeth hefo gofynion Deddf Gwarchod Data 1998 a'r Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol. Mae hyn yn sicrhau nad yw'r wybodaeth ariannol am unigolyn ond yn cael ei defnyddio ble mae caniatâd ar gael i wneud hynny er mwyn adennill rhai mathau o ddyled. Ceir hefyd brotocolau ynghylch sut y defnyddir dedfrydau i gyfnodau yn y carchar, gorchmynion methdaliad ac arwystlon i adennill dyledion.

Mae'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 hefyd wedi ymrwymo i'r "Brotocol Dreth Gyngor Cymru - Arfer Dda wrth Gasglu'r Dreth Gyngor" a gyhoeddwyd yn Ionawr 2019 ac mae'r polisi i'w gymeradwyo yn adeiladu ar y canllawiau o fewn y protocol hwn ac ar y gwaith ymchwil helaeth a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru mewn cysylltiad â dulliau'r awdurdodau lleol i adennill dyled y Dreth Gyngor a'r protocol arfer da presennol a gefnogir gan y Gwasanaeth Cyngor ar Bopeth Cenedlaethol.

Mae'r polisi sydd i'w gymeradwyo yn cyfeirio at, ac yn adeiladu ar, arweiniad y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar safonau i'w defnyddio gan asiantaethau gorfodi sy'n cael eu defnyddio i adennill dyledion gan brif gredydwr, fel y Cyngor, wrth ddelio â phobl fregus. Mae'r polisi hefyd yn cyfeirio at adroddiadau gan yr Awdurdod Ymddygiad Ariannol (FCA) sy'n disgwyl i sefydliadau fod yn arbennig o ofalus wrth ddelio gyda defnyddwyr a all fod yn fregus. Mae hwn yn faes sy'n cael sylw gan lywodraethau Caerdydd a San Steffan ar y funud. Disgwylir arweiniad pellach ar fregusrwydd gan Lywodraeth Cymru wrth gasglu dyledion y Dreth Gyngor ac arweiniad newydd gan yr FCA ynglŷn â'r modd y disgwylir i ddarparwyr gwasanaeth ariannol ymdrin â defnyddwyr bregus, sut i adnabod bregusrwydd a sefydlu hyfforddiant safonol i staff rheng flaen fel y gallent gefnogi defnyddwyr bregus.

Mae Trysorlys Ei Mawrhydi, rhwng 29 Hydref 2018 a 29 Ionawr 2019 wedi ymgynghori a gofyn am farn ar ei bolisi "Cyfle i Anadlu" ("*Breathing Space*") a'r cynllun statudol ar gyfer ad-dalu dyledion. Fe ymatebodd y Cyngor i'r ymgynghoriad hwn trwy Grŵp Rheolwyr Refeniw a Budd-daliadau Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Mae'r Trysorlys yn ystyried yr ymatebion ar y funud.

Mae'r polisi i'w gymeradwyo yn cael ei gyflwyno yn gynt na'r amserlen a nodwyd ar gyfer camau gwaelodlin yn y Strategaeth Gwrth-dlodi a hynny oherwydd y gofynion y mae Llywodraeth Cymru a Llywodraeth San Steffan wedi eu gosod ar gynghorau.

Fe ystyriwyd y polisi drafft gan y Panel Sgriwtini Cyllid ar 1 Mai 2019 a chytunwyd iddo gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith i'w fabwysiadu yn ei gyfarfod ym Mehefin 2019.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod ac/neu ddewis yr opsiwn hwn?

I beidio cyflwyno polisi corfforaethol ar adennill dyledion. Byddai hyn yn groes i ddymuniadau'r Pwyllgor Gwaith yn ôl yng Ngorffennaf 2018. Mae'r Cyngor hefyd yn casglu incwm gan unigolion a busnesau am amryfal resymau. Mae'r polisi yma yn dangos sut y mae'r Cyngor yn rheoli ac yn casglu dyledion i sicrhau cysondeb a thegwch ym mhob amgylchiad.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 sy'n gyfrifol am sicrhau bod materion ariannol y Cyngor yn cael eu gweinyddu'n gywir yn unol ag Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972. Mae casglu incwm yn un o'r meysydd gweinyddu hyn ac mae cyfrifoldeb swyddogion eraill, o ran casglu incwm, wedi cael ei amlinellu yng Nghyfansoddiad y Cyngor (sy'n cynnwys Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor a Chynllun Dirprwyo i Swyddogion).

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith sefydlu fframwaith, drwy'r polisi hwn, i sicrhau cysondeb a thegwch wrth gasglu incwm.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Mae'r polisi hwn yn cyfrannu at amcanion a nodau corfforaethol yr Awdurdod.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Nid yw hyn yn berthnasol yn yr achos yma.

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) (mandadol)	
2	Cyllid / Adran 151 (mandadol)	Awdur yr adroddiad
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (mandadol)	
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	
7	Sgriwtini	Mae'r adroddiad hon wedi bod gerbron y Panel Sgriwtini Cyllid ar 1 Mai 2019
8	Aelodau Lleol	
9	Unrhyw gyrff allanol / arall/eraill	
E – Risgiau ac unrhyw gamau lliniaru (os yn berthnasol)		
1	Economaidd	
2	Gwrthdodi	
3	Trosedd ac Anhrefn	
4	Amgylcheddol	
5	Cydraddoldebau	Gweler Atodiad B
6	Cytundebau Canlyniad	
7	Arall	
F - Atodiadau:		
<ul style="list-style-type: none"> • Atodiad A – Polisi Corfforaethol ar Adennill Dyledion. • Atodiad B - Aseiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb 		
FF - Papurau Cefndir (cysylltwch os gwelwch yn dda gydag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):		
<ul style="list-style-type: none"> • Strategaeth Gwrth-dlodi Cyngor Sir Ynys Môn – Gorffennaf 2018; • Protocol Dreth Gyngor Cymru – Arfer Dda wrth Gasglu'r Dreth Gyngor – Ionawr 2019 (Llywodraeth Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac awdurdodau lleol Cymru); • Dulliau Awdurdodau Lleol i adennill y Dreth Gyngor yng Nghymru – Ymchwil Cymdeithasol Rhif: 57/2017; • Protocol y Dreth Gyngor yng Nghymru – protocol ymarfer da diwygiedig casglu ôl-ddyledion y Dreth Gyngor - Mehefin 2017 (Cyngor ar Bopeth, Cymdeithas Lywodraeth Leol Cymru); • Cymryd Rheolaeth o Nwyddau: Safonau Cenedlaethol – Ebrill 2014 (Y Weinyddiaeth Gyfiawnder); • Ein Hymagwedd yn y dyfodol tuag at ddefnyddwyr - 2017 (Awdurdod Ymddygiad Ariannol); • Cynllun Cyfle i Anadlu ('breathing space') : ymgynghoriad ar bolisi arfaethedig – 29 Hydref 2018 - 29 Hydref 2018 (Trysorlys ei Mawrhydi); 		

SWYDDOGAETH ADNODDAU

Refeniw a Budd-daliadau

POLISI CORFFORAETHOL AR ADENNILL DYLEDION

Dyddiad	Fersiwn	Enw
17 Mehefin 2019	Gyntaf	Geraint Jones

Crynodeb o'r Polisi:

Mae'r Polisi Corfforaethol ar Adennill Dyledion yn rhoi manylion yr egwyddorion i'w mabwysiadu gan Gyngor Sir Ynys Môn wrth fynd ati i gasglu dyledion sy'n ddyledus i'r Cyngor. Ynddo, mae'n egluro sut y bydd y Cyngor yn ceisio adennill cymaint o ddyledion a bo modd wrth drin pobl a busnesau'n deg ac yn barchus.

Mae'r Polisi Corfforaethol ar Adennill Dyledion yn cymryd i ystyriaeth yr amcanion allweddol yng Nghynllun Cyngor Sir Ynys Môn 2017 – 2022, Datganiad ac Amcanion Llesiant Cyngor Sir Ynys Môn 2017-18 a Strategaeth Wrth Diodi Cyngor Sir Ynys Môn 2018.

CYNNWYS

ADRAN	CYNNWYS	TUD
1	CYFLWYNIAD A PHWRPAS Y POLISI HWN	3
2	SUT BYDD Y CYNGOR YN YMDRIN AG UNIGOLION A BUSNESAU	5
3	Y GALLU I DALU	8
4	TREFNIADAU AR GYFER RHEOLI DYLEDION LLUOSOG SY'N DDYLEDUS I'R CYNGOR	11
5	SAFONAU, CWYNION A LLE I GAEL MWY O WYBODAETH	13
	Atodiad 1 – Help hefo rheoli eich arian	15
	Atodiad 2 – Côt Ymarfer : cyngor ar achosion bregus	20
	Atodiad 3 – ffurflen Incwm a Gwariant	28

ADRAN 1

CYFLWYNIAD A PHWRPAS Y POLISI HWN

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i drin pobl yn deg wrth gasglu incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor.

Mae gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 gyfrifoldeb dros weinyddiaeth cywir materion ariannol y Cyngor dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972. Mae un o'r meysydd gweinyddu hyn yn ymwneud â chasglu incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor. Amlinellir cyfrifoldeb y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151, ynghyd â chyfrifoldeb swyddogion eraill, o ran casglu incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor, yng Nghyfansoddiad y Cyngor (sy'n cynnwys Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor a Chynllun Dirprwyo i Swyddogion).

Mae gofyn i'r Cyngor gasglu incwm gan unigolion a busnesau am amryfal resymau ac, mae'n anochel, y bydd hyn yn golygu mynd ar ôl dyledion gan unigolion neu fusnesau a allai fod yn cael trafferth talu. O'r herwydd, dylai polisi y cytunwyd iddo ar sut y mae'r Cyngor yn rheoli ac yn casglu dyledion sicrhau cysondeb a thegwch ym mhob amgylchiad.

Dyma egwyddorion cyffredin Polisi Corfforaethol y Cyngor ar Adennill Dyledion (y Polisi) o ran casglu dyledion:-

- Annog talu ymlaen llaw neu wrth ddarparu gwasanaeth (lle bo'n bosib) ac, felly, arbed dyled yn y lle cyntaf ac osgoi'r angen i'w adennill;
- Pan nad oes modd osgoi credyd, casglu cymaint o ddyledion a bo modd er mwyn cyllido gwaith darparu gwasanaethau trwy anfon anfonebau/biliau, llythyrau atgoffa ac ati'n brydlon;
- Darparu ac annog amrywiaeth o ddulliau talu cost effeithiol, ond Debyd Uniongyrchol yn bennaf;
- Rhoddir cyngor a chefnogaeth i unigolion mewn trafferth ariannol wirioneddol i sicrhau eu bod yn hawlio'r holl fudd-daliadau lles sy'n ddyledus iddynt yn ogystal â chyngor ariannol a chyngor ar ddyledion. Yna gellir cytuno ar amserlenni talu neu gellir gwneud penderfyniadau o ran adennill y ddyled a chytuno ar ddulliau talu realistig;
- Rhoddir cefnogaeth i bobl fregus reoli eu materion ariannol yn effeithiol, a fydd yn cynnwys talu dyledion;
- Nodir yn glir brotocolau sy'n rheoli'r defnydd a wneir o swyddogion gorfodi (a elwir yn aml yn feiliaid) a/neu gasglwyr dyledion ac wrth ddechrau camau ansolfedd a thraddodi, ac maent ar gael i'r rhai hynny y mae arnynt angen eu gweld.

Mae'r Polisi hwn yn ymdrin â'r holl ddyledion sy'n ddyledus i'r Cyngor, ac eithrio'r rhybuddion talu cosb (torri rheolau parcio). Ymdrinnir â hyn dan drefniadau statudol ar wahân a chaiff ei weinyddu gan Bartneriaeth Prosesu Cosbau Cymru (PPCC) sydd yn rhan o Gyngor Sir Ddinbych ar ran y Cyngor (a deg awdurdod arall Cymru ar hyn o bryd). Er mwyn gweld "Gweithdrefnau Gorfodaeth Parcio Sifil" y PPCC, a fydddech cystal â defnyddio'r ddolen isod -

https://www.wppp.org.uk/pdf/WPPP_CPE_Procedures.%20CYMRAEG.pdf

Nodir yn y Polisi hwn yr egwyddorion cyffredin sy'n berthnasol i gasglu dyledion yn y Cyngor. Caiff ei ategu'n bennaf gan bedair set ychwanegol o nodiadau gweithdrefn (er efallai y bydd rhagor o nodiadau gweithdrefn yn cael eu hychwanegu) sy'n ymwneud â'r meysydd incwm a gasglwyd gan y Cyngor –

- dreth gyngor a threthi busnes;
- rhenti tai;
- mân ddyledwyr; a
- gordaliadau budd-dal tai / gostyngiad yn y dreth gyngor lleol.

Yn y Polisi eglurir egwyddorion y Cyngor a ddefnyddir wrth adennill pob dyled a bydd y polisïau gweithdrefn ychwanegol yn rhoi mwy o fanylion ar drefniadau casglu dyledion ym mhob un o'r meysydd penodol.

Mae yna hefyd Brotocolau sy'n llywodraethu'r defnydd o asiantaethau gorfodi a/neu gasglwyr dyledion wrth gychwyn gweithredoedd methdaliad a thraddodeb, sydd hefyd yn cefnogi'r Polisi hwn. Bydd y Protocolau ar gyfer defnyddio casglwyr dyledion neu asiantaethau gorfodi hefyd yn berthnasol i asiantau gorfodi wrth adennill taliadau rhybudd cosb sefydlog (torri rheolau parcio).

Mae'n mynd ymlaen i egluro sut y mae'r Cyngor yn chwilio am bobl sydd wedi rhedeg i ffwrdd, y defnydd a wna'r Cyngor o Asiantaethau Gwirio Credyd a sut y defnyddir Gorchmynion ansolfedd ac arwystlo i adennill dyledion. Cyfeirio at Drethi Busnes yn unig y mae protocol ar gyfer traddodi unigolyn i garchar am fethu talu dyled gan mai ar gyfer y mathau hyn o ddyledion y mae'r dull hwn o adennill yn berthnasol.

Pan fo gan unigolion sawl dyled gyda'r Cyngor, mae'r Polisi'n egluro sut y bydd yr amryfal wasanaethau casglu incwm yn y Cyngor yn gweithio gyda'i gilydd i sicrhau dull cydgysylltiedig, cyson a theg o adennill dyledion lluosog.

Mae'r Cyngor yn cydnabod ac yn derbyn y byddai rhai unigolion a busnesau o bosib yn cael trafferthion talu a bod ar unigolion bregus, o bosib, angen cymorth i reoli eu materion. O'r herwydd, cynhwyswyd ystod eang o ddulliau cefnogi yn y Polisi, ynghyd ag arferion a fydd yn sicrhau y cynigir i unigolion gymaint o gefnogaeth a bo modd er mwyn medru cwrdd â'u hymrwymadau ariannol.

Ynghyd â phrosesau adolygu annibynnol a monitro perfformiad rheolaidd, mae rheolau rheolaethol yn eu lle i sicrhau y cydymffurfir â'r Polisi a gweithdrefnau atodol.

Mae gweddill y Polisi hwn yn ymdrin ag:-

- Adran 2: Sut y bydd y Cyngor yn ymdrin ag unigolion a busnesau
- Adran 3: Y gallu i dalu
- Adran 4: Trefniadau i reoli dyledion lluosog
- Adran 5: Safonau, cwynion a lle i gael mwy o wybodaeth

ADRAN 2

SUT Y BYDD Y CYNGOR YN YMDRIN AG UNIGOLION A BUSNESAU

Dylai unrhyw un sy'n mynd i ddyled neu sy'n disgwyl wynebu trafferthion ariannol gyda'r Cyngor gysylltu â'r Cyngor cyn gynted a bo modd. Fel hyn, rhoddir y cyfle gorau posib i unigolion neu fusnesau, ynghyd ag i'r Cyngor, fedru datrys unrhyw broblem yn fuan ac yn effeithiol.

Egwyddorion gweithredol:-

- Bydd anfonebau/biliau yn cael eu cynhyrchu a champau'n cael eu cymryd i adennill dyledion, a hynny'n unol ag ymrwymadau neu weithdrefnau statudol y Cyngor;
- Bydd staff sydd wedi'u hyfforddi'n llawn yn gyfeillgar a phroffesiynol bob amser ac ni fyddant yn feiriadol. Yn hyn o beth, byddant yn gweithredu o fewn gweithdrefnau y cytunwyd iddynt;
- Bydd staff yn gwneud pob ymdrech i gael cymaint â bo modd o arian a chymorth ariannol, megis budd-daliadau/hawliadau eraill neu ddisgowntiau/eithriadau i unigolion a busnesau;
- Bydd staff yn sicrhau y caiff unigolion a busnesau eu cyfeirio at gyngor cymeradwy ar lles, arian a dyledion;
- Mewn achosion lle ceir caledi gwirioneddol, bydd staff yn cynorthwyo unigolion a busnesau i lunio a chynnal cynlluniau talu realistig;
- Nod y gwasanaeth casglu ac adennill dyledion yw cyfrannu at yr ymagwedd "Un Cyngor" o ddarparu gwasanaeth, lle bo hynny'n bosibl. Mae'r gwasanaeth dyledion a chasglu yn ceisio sicrhau bod gwasanaeth o safon uchel yn cael ei ddarparu mewn modd cost effeithiol a bydd yn edrych i foderneiddio a chyflwyno'r modelau darparu mwyaf addas i'r cwsmer yn y modd mwyaf cost effeithiol;
- Bydd gwefan y Cyngor yn cael ei datblygu er mwyn darparu cyngor ar lesiant a gweithdrefnau adennill dyledion gan hysbysu cwsmeriaid am yr hyn sy'n ddisgwyliedig ohonynt o ran eu hatebolrwydd mewn perthynas ag unrhyw ddyledion y bydd ganddynt efallai gyda'r Cyngor, y goblygiadau o beidio â thalu a'r cymorth sydd ar gael.

Bydd Cyngor Sir Ynys Môn yn ceisio rhwystro unigolion a busnesau rhag mynd i ddyled gyda'r Cyngor. Fodd bynnag, pan eir i ddyled, bydd y Cyngor yn rhoi cefnogaeth i gynorthwyo pobl i dalu eu hól-ddyledion dros gyfnod rhesymol. Ni fyddir yn cymryd camau adennill ffurfiol oni byddir wedi cymryd pob cam rhesymol arall ond **yr unigolion neu'r busnesau perthnasol fydd yn ysgwyddo cost camau adennill o'r fath ac nid trethdalwyr yr Ynys**. Bydd y costau adennill y bydd y Cyngor yn cytuno arnynt neu'n gofyn i'r llysoedd amdanynt er mwyn adennill y ddyled yn gyfreithlon, yn rhesymol ac yn briodol. Bydd y Cyngor hefyd yn sicrhau y bydd y costau a godir gan ei asiantau gorfodi neu asiantaethau gorfodi eraill yn gyfreithlon, yn rhesymol ac yn briodol wrth weithredu ar ran y Cyngor.

Ar gyfer unrhyw ddyled sy'n ddyledus i'r Cyngor, bydd unigolion a busnesau'n cael gwybod faint o arian sy'n ddyledus ganddynt a'r dewisiadau o ran talu sydd ar gael gan gynnwys yr amser a roddir i wneud taliadau a, lle bo'n berthnasol, yr hawl i dalu fesul tipyn. Bydd unigolion a busnesau'n cael gwybod am unrhyw ddisgowntiau, rhyddhad neu ostyngiadau sy'n berthnasol i'r ddyled pan fo'r anfonebau/biliau'n cael eu hanfon.

Os na wneir taliadau erbyn y dyddiad(au) penodol a bennwyd, bydd y Cyngor yn anfon llythyr atgoffa gyda'r nod o gael y taliadau'n ôl 'ar y trywydd iawn'. Bydd y Cyngor yn rhoi cyngor ar asiantaethau a all fod o gymorth i unigolion sy'n cael trafferth rheoli eu hymrwymadau ariannol er mwyn eu cynorthwyo i ddod i drefniadau talu gyda'r Cyngor a sefydliadau eraill y mae arnynt arian iddynt. (Ceir manylion asiantaethau o'r fath yn **Atodiad 1** y Polisi hwn).

Pan fo unigolyn neu fusnes yn methu ymateb i lythyrau atgoffa'r Cyngor neu'n methu'n gyson ar gytundebau talu a wnaed gyda'r Cyngor, gall y Cyngor ddewis, a bydd yn gwneud, dechrau camau cyfreithiol i adennill y ddyled trwy ynadon, y llysoedd sirol neu'r uchel lysoedd, gan ddibynnu ar fath a gwerth y ddyled. Yna, gall y Cyngor gyfeirio dyledion i gasglwyr dyledion, asiantau gorfodi neu swyddogion gorfodi'r uchel Lys i adennill y ddyled. Mae protocolau ar gael ar gyfer rhoi cyfarwyddiadau i gasglwyr dyledion, asiantau gorfodi neu swyddogion gorfodi'r uchel lysoedd i adennill dyledion a byddent ar gael i'r rheini sydd angen mynediad iddynt.

Sut mae'r polisi hwn yn berthnasol i bolisiau eraill y Cyngor?

Mae'r Cyngor wedi cyhoeddi ei Ddatganiad ac Amcanion Llesiant ar gyfer 2017 – 2018 sy'n gysylltiedig â Chynllun y Cyngor ar gyfer 2017 – 2022 sy'n nodi prif flaenoriaethau'r Cyngor ar gyfer y pum mlynedd nesaf, sef:-

- Creu'r amodau fydd yn galluogi pobl Môn i gyflawni eu potensial tymor hir.
- Cefnogi oedolion a theuluoedd bregus a'u cadw'n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosibl;
a
- Gweithio mewn partneriaeth gyda'n cymunedau i'w galluogi i ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol.

Mabwysiadodd Pwyllgor Gwaith y Cyngor ei "Strategaeth Wrth Diodi" ym mis Gorffennaf 2018.

Bydd y Polisi Corfforaethol ar Adennill Dyledion yn cefnogi cynlluniau, amcanion a strategaethau o'r fath wrth iddynt gael eu datblygu. Golyga hyn, er enghraifft, helpu pobl i reoli eu materion ariannol eu hunain, cael mynediad i fancio prif lif a chymorth ar gyfer y rhai hynny a allai fod angen cymorth dros dro neu barhaus gyda rheoli eu materion ariannol. Bydd hyn yn cynnwys cydbwysu eu hincwm a'u taliadau er mwyn sicrhau y gallant dalu eu biliau yn rheolaidd a gwella gwybodaeth addysgol gyffredinol am faterion dyledion a allai godi mewn bywyd, cyfrifoldebau sy'n codi yn sgil hyn a'r canlyniadau posibl o fethu â thalu dyledion blaenoriaeth a dyledion nad ydynt yn flaenoriaeth.

Mae'r Cynllun Gweithredu Credyd Cynhwysol 2017 a gynhyrchwyd gan y Gwasanaethau Tai (fel y Gwasanaeth sy'n arwain ar Gredyd Cynhwysol) yn darparu enghraifft ddefnyddiol o'r mathau o bethau sy'n cael eu cynllunio ar eu cyfer ac, er enghraifft, sydd eu hangen ar gyfer datblygu cymorth ariannol, gwella cynhwysiant ariannol, datblygu sgiliau digidol, codi ymwybyddiaeth am y goblygiadau o beidio â thalu a gwella ymwybyddiaeth o ddyledion yn gyffredinol.

Bydd y Polisi, felly, angen ei addasu er mwyn cymryd i ystyriaeth y polisiau amrywiol a fydd yn cael eu datblygu yn y dyfodol.

Cyfathrebu:-

Bydd y Cyngor yn sicrhau y bydd pob cyfathrebiad ysgrifenedig a anfonir gan y Cyngor ynglyn â dyled yn y Gymraeg a'r Saesneg ac wedi ei ysgrifennu mewn iaith glir, lle bynnag y bo'n bosib. Bydd y Cyngor yn ymateb i gyfathrebiad ysgrifenedig yn yr iaith a ddefnyddir gan yr unigolyn. Byddwn yn egluro geirfa gymhleth pan fo gofyn cyfreithiol i'w defnyddio. Bydd pob dogfen angenrheidiol yn cael ei chynhyrchu'n amserol yn unol ag amserlenni neu weithdrefnau statudol. Byddwn yn egluro'r opsiynau cyfreithiol sy'n agored i'r Cyngor i gasglu dyledion, gan gadw mewn cof y cyfnod adennill a gyflawnwyd. Bydd yr holl gyfathrebu, yn eiriol neu'n ysgrifenedig, yn cydymffurfio gyda Chynllun Iaith Gymraeg y Cyngor, Mai 2016, a Safonau'r Iaith Gymraeg, Mawrth 2016.

Gwarchod Data a Hawliau Dynol:-

Bydd y Cyngor yn sicrhau y bydd gwybodaeth am ddyled sy'n ddyledus gan unigolyn neu fusnes i'r Cyngor yn cael ei gadw'n ddiogel ac na chaiff ei datgelu i unrhyw unigolyn (unigolion) heb ganiatâd penodol yr unigolyn neu'r busnes dan sylw. Bydd polisïau a gweithdrefnau'r Cyngor ynghylch adennill dyled yn ymgeisio i fod yn deg a chyfiawn, gan gydnabod hawliau dynol a chyfiawnder naturiol ym mhob agwedd o adennill dyled.

Cydraddoldeb ac Amrywiaeth:-

Mae'r Cyngor yn anelu at roi gwasanaethau i drigolion yr Ynys, a hynny yn agored, yn deg ac yn gyfartal ac, felly, yn sicrhau yr ymdrinnir â phob unigolyn neu fusnes yn barchus. Wrth adennill dyled i'r Cyngor, ni fyddir yn gwahaniaethu yn erbyn unigolyn oherwydd diwylliant, ethnigrwydd neu darddiad cenedl, rhyw, anabledd, oedran, tueddiadau rhywiol na chred wleidyddol neu grefyddol (gan gynnwys dim cred), statws economaidd-gymdeithasol, edrychiad neu safon byw.

Mae'r Cyngor yn deall bod rhaid wrth gyngor a chymorth ychwanegol gyda rhai pobl er mwyn cael gwasanaethau ac i ddefnyddio eu hawliau. Os bydd ar gael, rhoddir gwybodaeth mewn Braille neu ar dâp. At hyn, bydd modd trefnu cyfieithydd pan fo raid ynghyd â chymorth i bobl gyda nam ar y clyw neu'r golwg.

Unigolion bregus:-

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i gefnogi unigolion a allai gael eu dosbarthu'n fregus i reoli eu materion ariannol yn effeithiol, gan gynnwys talu dyled. Gall unigolion gael eu dosbarthu'n fregus am nifer o resymau. Mae'r Cyngor wedi cynnwys yn y Polisi hwn Gôd Ymarfer ar gyfer ei staff ei hun, ei asiantau gorfodi a/neu ei gasglwyr dyledion ac unrhyw unigolyn neu sefydliad arall a ddefnyddir gan y Cyngor i gasglu dyledion lle dylid bod yn ofalus a doeth wrth ymdrin ag unigolion sy'n perthyn i'r grwpiau a restrir yn **Atodiad 2** ac y gallant gael eu hystyried yn fregus at ddibenion y Polisi hwn.

Os yw unigolyn yn credu ei fod yn fregus neu fod unigolyn yn gweithredu ar ran rhywun sy'n fregus, a fyddech cystal â rhoi gwybod i'r Cyngor. Fel hyn, bydd modd i'r Cyngor ymdrin â'r unigolyn yn sensitif ac yn briodol.

ADRAN 3

Y GALLU I DALU

Bydd y Cyngor yn gefnogol wrth adennill dyledion. Bydd yn gwneud hyn mewn modd fydd yn cwrdd ac anghenion pob unigolyn ac yn cynnig eu cyfeirio at asiantaethau cefnogol annibynnol.

Wrth fynd ar ôl dyledion, bydd y Cyngor yn gweithredu'n unol â rheoliadau statudol a safonau proffesiynol. Cymerir camau ymarferol i:-

- Codi ymwybyddiaeth o ddyled gyda chwsmeriaid;
- Canfod maint y ddyled / sut y digwyddodd;
- Codi ymwybyddiaeth o oblygiadau peidio â thalu.

Byddir yn asesu'r gallu i dalu ar sail maint yr incwm sydd ar gael o'i gymharu â'r ddyled gyffredin a'r dyledion sy'n ddyledus i'r Cyngor. Byddir yn ystyried bod rhyw gymaint o'r ddyled sy'n ddyledus i'r Cyngor, ond nid y cyfan ohoni, yn cael ei thrin fel "dyled â blaenoriaeth".

Trefniadau ar gyfer unigolion sydd mewn dyled i'r Cyngor ac sy'n gallu talu:-

Bydd y Cyngor yn rhoi gwybodaeth am sut i dalu trwy gynghori ar ddulliau talu, pa môr aml y dylid talu ac yn lle y gall unigolion dalu.

Bydd trefniadau ar gyfer talu dyled yn sicrhau, yn fras, nad yw **dyled unigolyn i'r Cyngor yn gwaethygu**. Yn ymarferol golyga hyn, o bosib, sicrhau bod y cyfrif cyfredol neu'r cyfrif mwyaf diweddar yn cael ei glirio tra'n gwneud y cyfraniad mwyaf posib i glirio dyledion eraill. Byddwn hefyd yn blaenoriaethu pa ddyledion fydd yn cael eu had-dalu gyntaf er mwyn sicrhau nad yw amgylchiadau personol y dyledwr yn gwaethygu, er enghraifft, rhent neu'r dreth gyngor fydd y flaenoriaeth uchaf er mwyn lleihau'r risgiau y bydd y dyledwr yn colli eu tenantiaeth neu'n cael eu gwneud yn fethdalwyr.

Bydd staff wastad yn ceisio gwneud trefniadau realistig i dalu dyledion trwy daliadau rheolaidd yn hytrach na chymryd camau cyfreithiol i adennill y ddyled. Efallai y bydd raid wrth ddatganiad ariannol, yn nodi incwm a gwariant teulu'r unigolyn, i gefnogi cais am drefniant gyda thaliadau rheolaidd. Mae modd i'r unigolyn gwblhau datganiad ariannol gyda chymorth asiant cynghori annibynnol neu ar lein (gweler **Atodiad 3** y Polisi hwn).

Trefniadau ar gyfer unigolion sydd mewn dyled i'r Cyngor ac sy'n methu talu:-

- Bydd y Cyngor yn rhoi gwybod beth fydd yn digwydd os na thelir dyledion;
- Bydd y Cyngor yn rhoi gwybod pwy all roi cymorth/cyngor;
- Bydd y Cyngor yn annog unigolion i gael cymorth o ystod o ffynonellau;
- Bydd y Cyngor yn cyfeirio at asiantaethau priodol.

Mae'r Cyngor yn cydnabod y bydd raid ymdrin â rhai unigolion penodol gyda mwy o gydymdeimlad a sensitifrwydd e.e. gyda phrofedigaeth ddiweddar, salwch mawr neu pan fo ar yr unigolyn angen cymorth arbennig i ymdrin â'i faterion ariannol. Bydd y Cyngor yn cynorthwyo'r holl unigolion neu fusnesau sy'n cael trafferth talu eu dyledion er mwyn iddynt gael cyngor a chefnogaeth briodol.

Trefniadau ar gyfer dyledion y cred y Cyngor nad oes modd eu hadennill:-

Mae'r Cyngor yn cydnabod nad oes modd casglu'r holl ddyledion ac, felly, mewn amgylchiadau penodol bydd yn briodol dosbarthu dyledion fel rhai nad oes modd eu hadennill, a hynny lle bodlonir meini prawf y penderfynwyd arnynt ymlaen llaw. Bydd y Cyngor yn bodloni ei hun bod un neu fwy o'r isod yn berthnasol cyn y bydd yn derbyn nad oes modd adennill dyled:-

- Bod yr holl ddulliau adennill priodol wedi'u defnyddio;
- Ei bod yn aneconomaidd mynd ar ôl y ddyled;
- Byddai adennill y ddyled yn arwain at galedi i'r unigolyn;
- Bod y swm yn anghasgliadwy os yw'r sawl mewn dyled yn fethdalwr neu'r cwmni mewn datodiad;
- Bod y ddyled wedi ei dileu neu wedi ei hystyried yn un na ellir ei hadennill gan lys mewn gwrandawriad i geisio adennill y ddyled;
- Bod y dyledwr wedi'i garcharu oherwydd y ddyled;
- Bod y dyledwr wedi rhedeg i ffwrdd ac nid oes modd cael hyd iddo neu mae busnes wedi rhoi'r gorau i fasnachu;
- Bod statud wedi gwahardd rhag adennill y ddyled;
- Nad yw er lles gorau'r Cyngor i fynd ar ôl y ddyled.

Trefniadau i ddileu dyledion nad oes modd eu hadennill:-

Ceir manylion am drefniadau dileu dyledion yn Rheolau Gweithdrefnau Ariannol y Cyngor. O bryd i'w gilydd, gall Pwyllgor Gwaith y Cyngor adolygu a phennu amgylchiadau, gwerth ac awdurdod dirprwyedig sy'n caniatáu dileu dyledion.

Cafodd hwn ei adolygu a'i bennu ddiwethaf gan y Pwyllgor Gwaith ar 30 Tachwedd 2010 ac, ar hyn o bryd, mae fel a ganlyn –

- Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151
 - Hyd at £5,000; a
 - Dim cyfyngiad lle mai methdalwr yw'r dyledwr; neu mae'r dyledwr yn gwmni sydd mewn datodiad; neu fod y ddyled wedi'i dileu gan y llys; neu fod y dyledwr wedi'i garcharu oherwydd y ddyled.
- Penderfyniad y Pwyllgor Gwaith a ddirprwyir i'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Deilydd Portffolio (Cyllid)
 - Dros £5,000.

Mae'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) ers 5 Mehefin 2017 wedi neilltuo'r hawl i ddileu dyledion i swyddogion eraill -

- Rheolwr Refeniw – gall ddileu balansau o hyd at £10 lle mae'r rhan fwyaf o'r ddyled wedi ei thalu ond bod balans bychan ar ôl i'w dalu. Nid yw'r pŵer i ddileu dyledion yn ymestyn i ddyledion lle'r oedd yr anfoneb am swm o lai na £10 ac nad oes taliad wedi ei dderbyn.
- Rheolwr Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau – yn gallu dileu unrhyw ddyled hyd at £250 heb orfod cyfeirio'r achos at y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151.

ADRAN 4

TREFNIADAU AR GYFER RHEOLI DYLEDION LLUOSOG SY'N DDYLEDUS I'R CYNGOR

Bydd y Cyngor yn gweithredu'n gydgysylltiedig wrth ddelio ag unrhyw un sydd â dyledion lluosog gyda'r Cyngor, gan gadw mewn cof amgylchiadau'r unigolyn a maint a math y ddyled sy'n ddyledus i'r Cyngor.

O ran effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd, dengys profiad y cesglir y mwyaf o ddyledion trwy fynd ar eu hôl yn unigol ac yn amserol. At hyn, mae bodolaeth gwahanol ddeddfwriaethau adennill yng nghyswllt y Dreth Gyngor, Rhenti Tai, Mân Ddyledion ac ati, yn tueddu i gefnogi'r agwedd hon.

Fodd bynnag, pan fo'n amlwg nad yw cwsmer yn gallu talu dyled, neu nifer o ddyledion tebyg, y nod fydd cytuno ar drefniant i dalu (lle bo'n briodol), sy'n ystyried amgylchiadau penodol yr unigolyn a mathau'r dyledion sy'n ddyledus i'r Cyngor. Wrth gytuno ar drefniant i dalu dyledion lluosog sy'n ddyledus iddo gan unigolyn neu fusnes, bydd y Cyngor yn blaenoriaethu dyledion fel a ganlyn (gan ddechrau gyda'r fwyaf) -

Ar gyfer unigolion:-

- Morgais y Cyngor/Rhent Tŷ/Rhent Mân ddaliad/Dyled oherwydd twyll;
- Y Dreth Gyngor / Trethi Busnes;
- Gordaliad Budd-dal Tai;
- Mân ddyledwyr/Ôl-ddyledion Rhent Cyn-denant Tai.

Ar gyfer busnesau:-

- Rhent Masnachol/ Rhent Mân ddaliad/Dyled oherwydd twyll;
- Y Dreth Gyngor / Trethi Busnes;
- Mân ddyledwyr.

(Caiff cofrestru cyn cyhuddo Rhybuddion Talu Cosb (torri rheolau parcio) ar eu pennau eu hunain eu heithrio rhag y broses drefniadau ar gyfer dyledion lluosog sy'n ddyledus i'r Cyngor, er y cânt eu trin fel dyled â blaenoriaeth at ddibenion cyfrifo gallu unigolyn i dalu dyledion).

Er mwyn gwella effeithlonrwydd dull y Cyngor o gynorthwyo unigolion, yn benodol, i ymdopi gyda dyledion lluosog, bydd staff o'r gwasanaethau perthnasol yn cysylltu'n agos ar achosion lle mae dyledion yn mynd yn uwch na'r lefelau sylfaenol ac yr ystyrir cam pellach o adennill dyledion, megis:-

Rhenti Tai - Rhybudd i geisio Meddiant yn cael ei anfon

Y Dreth Gyngor - Ystyried deisebau mewn Gorchmynion methdal neu arwystlo

Trethi Busnes - Ystyried gwŷs ragdraddodi neu ddeisebau methdal

Mân ddyledwyr/ - Ystyried achosion perthnasol i'w cyfeirio am gamau cyfreithiol (gwerth dim
Rhent Masnachol/ llai na £600)
Rhent Mân ddaliadau/
Ôl-ddyledion
Cyn-denantiaid Tai

Gordaliad Ystyried achosion perthnasol i'w cyfeirio am gamau cyfreithiol (gwerth dim
Budd-daliadau Tai llai na £600)

Pan fo unigolyn yn cyrraedd y cam adennill dyledion y cyfeirir ato uchod yn unrhyw un o'r meysydd, bydd y swyddog perthnasol yn cysylltu â'r gwasanaethau eraill i hwyluso ystyriaeth gydgysylltiedig o unrhyw ddyled luosog ac ymgymryd â datganiad ariannol sy'n ymdrin ag incwm a gwariant.

ADRAN 5

SAFONAU, CWYNIION A LLE I GAEL MWY O WYBODAETH

Bydd y Cyngor yn mabwysiadu dull hyblyg, tra'n cydymffurfio â'i safonau ei hun neu safonau rhagnodedig o wasanaeth.

Pa wasanaethau fydd cwsmeriaid yn eu derbyn?

Wrth bennu sut orau i gefnogi preswylwyr a busnesau a'u hannog i roi sylw i faterion yn ymwneud â dyledion, bydd gwasanaeth y Cyngor, yn y pwynt cyswllt cyntaf, yn cael ei gyflawni mewn modd sensitif.

Unwaith y mae preswilydd neu fusnes wedi cysylltu â'r Cyngor, mae'n hanfodol eu bod yn cael eu cyfeirio at y ffynhonnell fwyaf priodol o ran cefnogi gwaith rheoli dyledion, os oes angen.

Bydd preswylwyr neu fusnesau fydd ag un ddyled yn gallu gwneud taliad neu, pan nad oes modd clirio'r ddyled, gytundeb realistig i dalu trwy'r gwasanaeth perthnasol.

Rhaid i breswylwyr neu fusnesau fydd â sawl dyled gredu bod ateb i'w problemau dyledion a byddant yn cael eu hannog i rannu gyda staff wybodaeth am yr holl arian sy'n ddyledus, fel bod modd gwneud y cyfeiriad mwyaf perthnasol, os oes angen.

Nid yw'r polisi hwn yn gweithredu yn y fath fodd bod yr un camau a gymerir yn mynd i weithio i bawb. Yn hytrach, mae'n bwriadu gweithio gyda'r preswilydd neu'r busnes i gymryd camau y cytunir iddynt er mwyn cynorthwyo i roi sylw i ddyledion lluosog.

Mae pob gwasanaeth sy'n casglu dyled i'r Cyngor wedi sefydlu polisi gweithdrefnol cynhwysfawr y byddant yn eu dilyn wrth gasglu dyledion.

Cwynion:-

Yn y lle cyntaf, dylai preswylwyr a busnesau wneud cwyn am unrhyw gamau adennill dyledion a gymerir gan y Cyngor yn uniongyrchol i'r gwasanaeth sy'n casglu'r ddyled. Ceir manylion cyswllt ymhellach ymlaen yn yr adran hon.

Os yw unrhyw achwynydd yn anfodlon gyda'r ymateb a gafwyd, dylai ddefnyddio trefn gwyno ffurfiol y Cyngor. Am fanylion, a fydddech cystal â mynd i wefan y Cyngor ar:-

<http://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cymryd-rhan/Sylwadau-canmoliaeth-a-chwynion/Sut-i-gwneud-cwyn-swyddogol.aspx>

Lle i gael mwy o wybodaeth:-

Am fwy o fanylion ynghylch defnyddio'r polisi hwn ar gyfer y dreth gyngor, trethi busnes, rhenti tai, mân ddyledion a gordaliadau budd-daliadau, a fydddech cystal â defnyddio'r manylion cyswllt isod yn y lle cyntaf:-

Y Dreth Gyngor – Bilio ac Adennill
Swyddogaeth Adnoddau (Refeniw)
Swyddfeydd y Cyngor
LLANGEFNI
Ynys Môn
LL77 7TW
Rhif Ffôn: (Bilio 01248 750057)(Adennill 01248 752214)
E-bost: refeniw@ynysmon.gov.uk

Ar gyfer Trethi Busnes – Bilio ac Adennill
Swyddogaeth Adnoddau (Refeniw)
Swyddfeydd y Cyngor
LLANGEFNI
Ynys Môn
LL77 7TW
Rhif Ffôn: (Bilio 01248 750057)(Adennill 01248 752214)
E-bost: refeniw@ynysmon.gov.uk

Ar gyfer Rhenti Tai:
Gwasanaeth Tai
Swyddfeydd y Cyngor
LLANGEFNI
Ynys Môn
LL77 7TW
Rhif Ffôn: (Bilio 01248 752200)
E-bost: ADRANTAI@ynysmon.gov.uk

Ar gyfer Mân ddyledwyr – Bilio ac Adennill
Swyddogaeth Adnoddau (Refeniw)
Swyddfeydd y Cyngor
LLANGEFNI
Ynys Môn
LL77 7TW
Rhif Ffôn: (Bilio 01248 750057)(Adennill 01248 752214)
E-bost: incwm@ynysmon.gov.uk

Ar gyfer Gordaliadau Budd-daliadau Tai – Bilio ac Adennill
Swyddogaeth Adnoddau (Budd-daliadau a Refeniw)
Swyddfeydd y Cyngor
LLANGEFNI
Ynys Môn
LL77 7TW
Rhif Ffôn: (Bilio 01248 750057)(Adennill 01248 752214)
E-bost: budd-dal@ynysmon.gov.uk

CYMORTH GYDA RHEOLI EICH ARIAN A'CH DYLED

Yn aml nid yw cwsmeriaid yn gwybod ble i droi os ydynt yn pryderu ynglŷn â rheoli eu harian neu os oes ganddynt ddyledion ac nid yw nifer o gwsmeriaid yn dewis derbyn y cyngor sydd ar gael. Mae cwsmeriaid yn dal i fod yn amharod i ddefnyddio gwasanaethau cyngorydd ariannol neu gyngorydd dyledion sy'n golygu bod cwsmeriaid yn gwneud dewisiadau cymhleth heb gymorth.

Ni fydd anwybyddu'r broblem yn golygu y bydd yn diflannu. Rhaid i gwsmeriaid ofyn am help ac mae llawer o sefydliadau sy'n gallu rhoi cyngor ar les, dyledion a phroblemau ariannol.

Yn arolwg Bywydau Ariannol ("Our Financial Lives Survey") 2017 yr Awdurdod Ymddygiad Ariannol (FCA), dangoswyd mai ychydig iawn o ddefnyddwyr sydd yn 'ddelfrydol'. Mae lefelau isel o allu ariannol, cadernid ariannol a hyder yn eu gallu i wneud penderfyniadau ariannol, ynghyd â thueddiadau ymddygiadol, yn ei gwneud yn anodd i gwmnïau a sefydliadau ddisgwyl i ddefnyddwyr gymryd cyfrifoldeb bob amser am eu penderfyniadau a'u gweithredoedd.

Mae'r Awdurdod yn defnyddio rhan o'i gyllideb i sicrhau bod cyngor ynglŷn â lles, ynghyd â chyngor ariannol a chyngor ar ddyledion, ar gael ar yr Ynys i unigolion a busnesau. Mae'r Awdurdod wedi cytuno i ddarparu cyllid i –

- **Canolfan yr Awdurdod ei hun – Canolfan J.E.O'Toole**

Mae hon, yn bennaf, yn rhoi gwasanaeth hawliau lles sy'n cynnwys rhoi cymorth, cyngor a gwybodaeth ymarferol. Fe'i leolir yn –

Sgwâr Trearddur
Caergybi
Ynys Môn
LL65 1NB

<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Trigolion/Budd-dalidau-a-grantiau/Hawliau-lles-a-sefydliadau-eraill-syn-gallu-helpu-chi.aspx>

cathp@ynysmon.gov.uk

01407 760208

- **Cyngor ar Bopeth**

Mae Cyngor ar Bopeth (CAB) yn cynnig cyngor ar faterion ariannol a phroblemau dyledion. Yn ogystal, mae'n darparu ystod eang iawn o gyngor ar faterion ariannol ac ar faterion nad ydynt yn ymwneud ag arian. Mae modd cysylltu â'ch swyddfa 'Cyngor ar Bopeth' leol yn –

a) 6 Rhes Victoria Terrace, CAERGYBI, Ynys Môn, LL65 1UT.

<https://www.citizensadvice.org.uk/local/ynys-mon/contact-us/?serialnumber=561457>
AngleseyCA@gmail.com

03444 772020

b) Canolfan Ebeneser, Stryd y Bont, LLANGFNI, Ynys Môn, LL77 7PN.

<https://www.citizensadvice.org.uk/local/ynys-mon/contact-us/?serialnumber=102150>
AngleseyCA@gmail.com

03444 772020

c) Swyddfeydd y Cyngor Tref, Llawr y Llan, Lôn Goch, AMLWCH, Ynys Môn, LL68 9EN.

<https://www.citizensadvice.org.uk/local/ynys-mon/contact-us/?serialnumber=102146>

03444 772020

Am ei denantiaid tai ei hun, mae'r Awdurdod yn darparu **Gwasanaeth Cefnogaeth Tai** i gynorthwyo pobl i fyw yn eu cartrefi fel bod modd i bobl ymdrin â'u materion eu hunain a pheidio â chael pobl i wneud drostynt. Er enghraifft, rheoli arian, mynediad i hawliau lles a gwasanaethau, osgoi mynd i ôl-ddyledion ac i ddyled. Fe leolir y gwanaeth yn –

9a Clôs Peibio, Caergybi, Ynys Môn, LL65 2EG.

<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Trigolion/tai/gwasanaeth-cefnogaeth-tai.aspx>

Gwasanaethau Cwsmer 01248 752200 neu'n uniongyrchol ar 01407 765912.

cefnogaethtai@ynysmon.gov.uk

Mae **gwasanaethau cefnogi busnes** hefyd ar gael ar yr Ynys. Gan fod yr Awdurdod yn rheoli neu'n gweinyddu gwasanaethau cefnogi busnes uniongyrchol, megis grantiau, adeiladau ayb ac er mwyn sicrhau gwahaniad tryloyw dyletswyddau, mae'r Awdurdod yn argymhell mai busnescymru.llyw.cymru (<http://busnescymru.llyw.cymru>) yw'r pwynt cyswllt cyntaf os ydych yn meddwl am ddechrau busnes neu am ymholiadau busnes cyffredinol.

Y dolenni amrywiol i'r wefan hon a gwefannau allanol eraill sy'n rhoi cyngor i fusnesau yw –

<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Busnes/Cyllid-a-grantiau-busnes/Cyngor-ar-Grantiau-a-Chyllid.aspx>

Felly, bydd staff yr Awdurdod ei hun yn cyfeirio cwsmeriaid unigol at sefydliadau ar yr Ynys sydd wedi cael cymorth o gyllideb yr Awdurdod i roi cyngor ar les a chyngor ariannol yn ogystal â chyngor ar ddyledion ac yn cyfeirio busnesau at busnescymru.llyw.cymru. Fodd bynnag, mae'r Awdurdod hefyd yn cydnabod bod llawer o sefydliadau sy'n gallu rhoi cyngor ynghylch dyled a phroblemau ariannol ac y gallai cwsmeriaid ddymuno gwneud eu dewisiadau eu hunain gan bwy i geisio cymorth ganddynt ac sy'n fwy addas i'w hanghenion.

Canllaw yn unig yw'r sefydliadau a restrir isod. Mae'r Awdurdod wedi ceisio gwneud yn siŵr bod y wybodaeth yn gywir ar y dyddiad a nodir ar glawr y Polisi hwn, mae'n bosibl y bydd yn cynnwys gwybodaeth anghywir y bydd angen ei ddiweddarau.

Cyngor Sir Ynys Môn

Mae tudalen we benodol <https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Trigolion/Budd-daliadau-a-grantiau/Hawliau-lles-a-sefydliadau-eraill-syn-gallu-eich-helpu-chi.aspx> yn darparu gwybodaeth neu'n eich cyfeirio neu'n darparu dolenni i sefydliadau amrywiol sy'n darparu cyngor ynglŷn â lles, materion ariannol a dyledion. Yn ogystal mae dolenni gwe defnyddiol ar gyfer busnesau ar wefan yr Awdurdod -

<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Busnes/Cyllid-a-grantiau-busnes/Cyngor-ar-Grantiau-a-Chyllid.aspx>

Cymdeithas Bancwyr Prydain (y BBA)

Mae'r BBA'n cynhyrchu rhyw gymaint o daflenni defnyddiol ynghylch profi eich hunaniaeth ac ar ystod o wasanaethau bancio. Am fwy o fanylion, ewch i: www.bba.org.uk.

Gwasanaeth Cyngor Ariannol (yr MAS))

Gwasanaeth annibynnol yw hwn a sefydlwyd gan y Llywodraeth. Mae'r MAS yn rhoi gwasanaeth lle rhoddir 'archwiliad meddygol' i'ch sefyllfa ariannol. Am fwy o fanylion: ewch i <http://www.moneyadvice.service.org.uk/cy/tools/gwiriad-iechyd/start>. Gall hyn eich cynorthwyo i weithio allan eich blaenoriaethau ariannol a gwneud penderfyniadau am eich arian.

Yn ogystal, mae gan yr MAS gyfrifiannell cyllideb i'ch cynorthwyo i feddwl am eich gwario a gweithio allan a yw'r arian sydd gennych yn dod i mewn yn ddigon ar gyfer yr arian yr ydych yn ei wario. Am fwy o fanylion, ewch i:-

<http://www.moneymadeclearwales.org/>
<https://www.moneyadvice.service.org.uk/>
0800 1387777

Elusen Dyledion 'Step Change'

Mae 'Step Change' yn rhoi cyngor ar ddyledion yn rhad ac am ddim dros y ffôn. Mae popeth yn rhad ac am ddim ac yn gyfrinachol, o gyngor ar gyllidebu i Gynlluniau Rheoli Dyledion ymarferol. Mae'r gwasanaeth hwn ar gael i bawb yn y DU. Am fwy o fanylion ewch ar eu gwefan: www.stepchange.org neu eu ffonio ar 0800 1381111 neu ysgrifennu atynt: Step Change Debt Charity, Wade House, Merrion Centre, Leeds. LS2 8NG.

Shelter Cymru

Gwasanaeth cynghori dros y ffôn neu ar lein yw hwn yn bennaf. Yn Swyddfa Menai, Blwch Post 172, Y Felinheli, Gwynedd, LL56 4RX y mae swyddfa leol Shelter Cymru: Llinell Gymorth - 0845 0755005 neu ar lein advicenorth@sheltercymru.org.uk neu fanylion am wasanaeth apwyntiadau ar yr Ynys <https://sheltercymru.org.uk/get-advice/advice-near-you/anglesey/>

Llinell Ddyled Genedlaethol

Gwasanaeth dros y ffôn yw hwn ac mae'n llinell gymorth genedlaethol i bobl gyda phroblemau gyda dyled yng Nghymru, Lloegr a'r Alban. Byddant yn trafod problemau ynghylch dyled gyda chi ac yn egluro'r dewisiadau sydd gennych. Am fwy o fanylion ewch ar eu gwefan: www.nationaldebtlime.co.uk, eu ffonio ar 0808 808 4000 neu sgwrs ar y we hefo cynghorydd. Fe'u lleolir yn National Debtline, Tricorn House, 51-53 Hagley Road, Edgbaston, Birmingham. B16 8TP.

Payplan

Mae Payplan yn rhoi gwasanaeth cynghori ar ddyledion a'u rheoli yn rhad ac am ddim. Am fwy o fanylion: ewch i'w gwefan www.payplan.com, eu ffonio ar 0800 278 6944 neu ysgrifennu atynt yn: Payplan Ltd, Kempton House, Dysart Road, Grantham, NG31 7LE.

Insolvencyhelpline.co.uk

Gwasanaeth cynghori dielw ar ddyledion yw hwn sy'n rhoi cyngor ar ddyledion a sut i'w rheoli. Am fwy o fanylion: ewch i'w gwefan <https://www.gov.uk/the-insolvency-service>, e-bostio - insolvency.enquiryline@insolvency.gsi.gov.uk neu eu ffonio ar 0300 6780015.

Gwasanaethau a Gwybodaeth y Llywodraeth – Arian a Threth

Mae gwasanaeth gwybodaeth Llywodraeth y DU yn rhoi cyngor ar faterion ariannol a threth sy'n cynnwys cyngor ar yr hyn i'w wneud os byddwch yn cael, er enghraifft, alwad gan asiantaeth gorfodi (a elwir yn flaenorol yn feilfaid), dyfarniad Llys Sirol neu opsiynau i dalu eich dyledion. Mae'r wybodaeth hon ar gael ar – <https://www.gov.uk/browse/tax/court-claims-debt-bankruptcy>.

Age Concern

Mae Age Concern yn rhoi gwybodaeth am incwm a budd-daliadau i bobl hŷn. Am fwy o fanylion: ewch i'w gwefan www.ageuk.org.uk/cymru, eu ffonio ar 0800 223 444 neu ysgrifennu atynt yn: Age Concern Cymru, Tŷ John Pathy, 13/14 Neptune Court, Vanguard Way, Caerdydd, CF24 5PJ.

The Money Charity

Mae The Money Charity yn rhoi gwybodaeth ac arweiniad i bobl sy'n pryderu am ddyledion neu arian. Am fwy o fanylion: ewch ar eu gwefan www.themoneycharity.org.uk, e-bostio hello@themoneycharity.org.uk, eu ffonio ar 0207 7062 8933 neu ysgrifennu atynt yn: The Money Charity, 15 Prescott Place, Llundain, SW4 6BS.

Advice UK

Elusen gofrestredig yw Advice UK a hi yw'r rhwydwaith cefnogi mwyaf yn y DU ar gyfer canolfannau cynghori annibynnol sy'n rhad ac am ddim. Am fwy o fanylion: ewch ar eu gwefan www.adviceuk.org.uk, eu ffonio ar 0300 777 0107 neu ysgrifennu atynt yn: Advice UK, 101E Universal House, 88-94 Wentworth Avenue, Llundain, E1 7SA.

CÔD YMDDYGIAD – Arweiniad ar Achosion Bregus

Gall diffinio bregusrwydd fod yn anodd

Ym mis Ebrill 2014, cyhoeddodd y **Weinyddiaeth Gyfiawnder** “Cymryd Rheolaeth o Nwyddau: Safonau Cenedlaethol”. Bwriedir i'r safonau hyn gael eu defnyddio gan bob asiant gorfodi, cyhoeddus a phreifat, yr asiantaethau gorfodi sy'n eu cyflogi hwy a'r prif gredydwy'r sy'n defnyddio eu gwasanaethau e.e. awdurdodau lleol.

Nid yw'r canllawiau cenedlaethol hyn yn disodli cytundebau lleol, codau ymarfer neu ddeddfwriaeth presennol yr asiantaethau; yn hytrach, mae'n nodi'r hyn y mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder, y rhai yn y diwydiant a rhai defnyddwyr mawr yn eu hystyried yn safonau sylfaenol. Cydnabyddir nad yw'r ddogfen hon yn creu rhwymedigaeth gyfreithiol, ond fe'i cynigiwyd fel offeryn defnyddiol i'r diwydiant ac i gredydwy'r, y gobeithir, y bydd yn llywio eu trefniadau eu hunain ac y gallant feincnodi eu safonau proffesiynol yn eu herbyn.

Mae'r safonau hyn yn gosod rhwymedigaethau ar gredydwy'r mewn perthynas â phriodoldeb atgyfeiriad gorfodi ac wrth rybuddio asiantaethau orfodi o fregusrwydd, bod â phrotocolau cytûn mewn lle ac, fel credydwr, bod yn barod i gymryd rheolaeth yn ôl gan yr asiant gorfodi. Mae'r Safonau Cenedlaethol yn rhestru (er nad yw'n rhestr gynhwysfawr) pobl y gellir ystyried eu bod yn fregus -

- Pobl hŷn;
- Pobl anabl;
- Salwch meddyliol;
- Pobl sy'n ddifrifol wael;
- Pobl sydd wedi cael profedigaeth yn ddiweddar;
- Teuluoedd un rhiant;
- Merched beichiog;
- Pobl ddi-waith;
- Pobl sy'n cael anhawster amlwg i ddeall, siarad neu ddarllen Saesneg.

Mae'r safonau hyn hefyd yn gosod rhwymedigaethau ar asiantau gorfodi i rybuddio credydwy'r am unigolion bregus a nodwyd a gweithredu yn unol â'r ddeddfwriaeth, mae asiantau gorfodi hefyd wedi'u hyfforddi i adnabod unigolion bregus ac i wybod pryd i dynnu'n ôl ac maent yn gallu defnyddio eu disgrisiwn yn y cyswllt hwnnw.

Mae Rheoliadau Cymryd Rheolaeth o Nwyddau (Ffioedd) 2014 hefyd yn nodi lle y mae'r dyledwr yn berson sy'n fregus, na ellir adennill y ffi neu'r ffioedd a ddisgwylir ar gyfer y cam gorfodi **oni fydd** yr asiant gorfodi, **cyn symud ymlaen i symud nwyddau** a gymerwyd i reolaeth, wedi rhoi cyfle digonol i'r dyledwr gael cymorth a chynghor mewn perthynas ag arfer y pŵer gorfodi.

Mae Rheoliadau Cymryd Rheolaeth o Nwyddau 2013 yn diffinio person anabl fel person –

- a) Sydd â nam sylweddol ar ei olwg, clyw neu leferydd;
- b) Sydd ag anhwylder meddyliol;
- c) Sy'n cael eu analluogi'n gorfforol yn sylweddol gan unrhyw salwch neu unrhyw amhariad sy'n bresennol ers ei eni, neu fel arall.

Mae'r **Awdurdod Ymddygiad Ariannol (FCA)** yn disgwyl i gwmnïau a sefydliadau ymarfer gofal ychwanegol lle gall defnyddwyr fod yn fregus, er bod yr FCA yn cydnabod y gallai fod yn anodd i gwmnïau a sefydliadau nodi pa mor fregus ydynt mewn rhai achosion.

Mae cwmnïau a sefydliadau yn disgwyl i ddefnyddwyr gymryd cyfrifoldeb rhesymol am eu dewisiadau a'u penderfyniadau. Fodd bynnag, bydd yr union lefel o resymoldeb yn dibynnu ar yr amgylchiadau. Dylai defnyddiwr sydd wedi cymryd cyngor a reoleiddir fod yn gallu dibynnu ei fod yn briodol ond, fel y crybwyllwyd uchod, dylid cymryd gofal ychwanegol gyda defnyddwyr sy'n fregus ddim yn cydnabod eu bod yn profi anawsterau a/neu eu bod yn amharod i drafod materion personol.

Mae'r FCA, yn ei ddatganiad cenhadaeth "Our Future Approach to Consumers" 2017, yn cydnabod bod yn rhaid iddynt reoleiddio hefyd ar gyfer defnyddwyr go iawn ac nid y defnyddiwr "delfrydol" yn unig. Cyn penderfynu beth sy'n gwneud i ddefnyddiwr fod yn fregus, bydd yn fuddiol disgrifio'r hyn yw defnyddiwr "delfrydol". Dywed yr FCA –

“Byddai'r defnyddiwr ‘delfrydol’ bob amser yn ymddwyn yn rhesymegol, gan olygu y byddai'n cymryd cyfrifoldeb brwd yn eu cynnyrch gwasanaethau ariannol ac yn darllen y print mân yn llawn bob amser. Byddent yn newid pan fyddai eu hymchwil yn dangos nad oeddent yn derbyn y fargen orau bosib a byddent yn gallu gwneud cyfrifiadau a'r cyfnewidiadau cymhleth er mwyn deall a chymharu gwerth cynhyrchion. Byddent yn blaenoriaethu ymchwilio i'r bargeinion gorau ac yn gweithredu ar eu canfyddiadau er mwyn gwobrwyo cwmnïau cystadleuol gyda'u busnes.” Maent yn mynd ymlaen i ddweud -

“Mae ein harolwg Bywydau Ariannol 2017 yn dangos mai ychydig iawn o ddefnyddwyr sy'n 'ddelfrydol'. Mae lefelau isel o allu ariannol, cadernid ariannol a hyder yn eu gallu i wneud penderfyniadau ariannol, ynghyd â thueddiadau ymddygiadol, yn ei gwneud yn anodd i gwmnïau ddisgwyl i ddefnyddwyr gymryd cyfrifoldeb am eu penderfyniadau a'u gweithredoedd bob amser. ”

Dangosodd eu harolwg hefyd fod 50% o ddefnyddwyr yn dangos nodweddion o natur fregus ond nad yw niwed posibl o reidrwydd yn datblygu'n niwed gwirioneddol i'r rhan fwyaf ohonynt. Mae hyn yn golygu, i'r Awdurdod hwn, o gasgliadau'r FCA, bod angen cydbwysedd gofalus rhyngddo ef a chydranddeiliaid ehangach i sicrhau ymagwedd gytbwys at y materion hyn fel bod defnyddwyr bregus nid yn unig yn cael cymorth a gwarchodaeth ond hefyd yn gallu cymryd rhan yn yr un marchnadoedd â phawb arall h.y. nid yw'r ffaith bod defnyddiwr yn cael ei ystyried yn 'fregus' yn esgus i beidio talu'r ddyled sy'n ddyledus ond bod gofal ychwanegol yn cael ei ymarfer wrth gasglu dyledion pan fernir bod defnyddiwr yn fregus a bod y defnyddiwr yn cael cyngor ynglŷn â dyledion, yn arbennig o safbwynt blaenoriaethu gwahanol fathau o ddyledion.

Yn ogystal â'r rhestr a ddarparwyd gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder, mae diffiniad cyffredinol yr FCA o gwsmeriaid bregus yn arbennig o ddefnyddiol. Maent yn diffinio cwsmeriaid bregus fel –

- **“pobl y gellir eu hadnabod yn rhwydd fel rhai sydd yn sylweddol llai abl i ymgysylltu â'r farchnad; a/neu**
- **pobl sy'n dioddef yn anghyfartal os yw pethau'n mynd o chwith.”**

Mae'r FCA yn mynd ymlaen i rannu'r hyn sy'n achosi bregusrwydd yn 4 categori –

1. **Iechyd.** Yn Arolwg o Fywydau Ariannol 2017 yr FCA, roedd 5% o oedolion y DU yn perthyn i'r categori hwn, gan nodi bod eu gallu i gyflawni gweithgareddau o ddydd i ddydd wedi'i leihau'n sylweddol oherwydd salwch.
2. **Gwydnwch.** Nodwyd bod 30% o oedolion y DU â gwydnwch ariannol isel yn seiliedig ar eu hymatebion eu hunain i'r arolwg. Mae defnyddwyr yn y categori hwn yn agored i gynnydd tebygol mewn cyfraddau llog, trethiant a phrisiau neu newid bach yn eu hamgylchiadau e.e. byddai defnyddiwr yn cael trafferth talu ei forgais pe bai'n cynyddu llai na £50 y mis.
3. **Digwyddiadau bywyd.** Mae'r rhain fel arfer yn ddigwyddiadau mawr sydd wedi digwydd yn ystod y 12 mis diwethaf, megis ysgariad, colli swydd neu farwolaeth aelod agos o'r teulu. Digwyddodd digwyddiad o'r fath, yn ôl arolwg yr FCA, i 19% o oedolion y DU neu eu partner.
4. **Gallu.** Diffinnir hyn fel gwybodaeth isel iawn am faterion ariannol neu ddiffyg hyder wrth reoli eu harian. Nodwyd bod gan 17% o bobl allu isel.

Efallai y bydd defnyddwyr a allai fod yn fregus gallu 'ymdopi ' os ydynt yn dioddef o un achos, ond efallai y byddant yn fwy agored i niwed os byddant yn dioddef mwy nag un achos ar yr un pryd. Mae ymchwil yr FCA ei hun wedi nodi bod cymaint â 2.2 miliwn o ddefnyddwyr mewn perygl o gael mwy o niwed gan siociau ariannol a hefyd wedi profi digwyddiad bywyd yn ystod y 12 mis diwethaf.

Gall pob defnyddiwr fod yn fregus ar ryw adeg yn eu bywyd, er enghraifft drwy salwch difrifol neu brofedigaeth. Mae'r FCA yn disgwyl i gwmnïau a sefydliadau orfod talu sylw i arwyddion posibl o fregusrwydd a fod ganddynt bolisiau ar waith i ddelio â defnyddwyr a allai fod mewn mwy o berygl o niwed.

Bydd yr Awdurdod yn defnyddio'r canlynol fel dangosyddion ynglŷn â bregusrwydd at ddibenion casglu dyledion –

- **Yr angen am ofal a chefnogaeth:** defnyddwyr sydd angen gofal a chymorth corfforol, emosiynol neu seicolegol;
- **Mewn perygl o gael eu cam-drin neu eu hesgeuluso, methu ag amddiffyn eu hunain rhag cael eu hecsbloetio:** defnyddwyr a all fod dan reolaeth seicolegol trydydd parti, lle mae eu rhyddid i symud wedi ei gymryd oddi wrthynt, neu lle maent yn cael eu cywilyddio, eu beio neu eu brawychu;
- **Eisoës yn byw mewn llety heblaw am lety anghenion cyffredinol megis llety gwarchod, gofal ychwanegol a llety gofal tymor hir;**
- **Eisoës yn derbyn gofal yn y cartref neu ofal iechyd ategol;**
- **Yn dioddef o broblemau iechyd corfforol neu iechyd meddyliol rhagnodedig;**
- **Angen cymorth i ymdrin â'u busnes;**
- **Sgiliau cyfathrebu isel:** methu cyfathrebu, ynganiad gwael, sgiliau mynegiannol cyfyngedig, dyfeisiau cynorthwyol, anawsterau iaith;

- **Tlodi:** lle mae tlodi yn cyfyngu neu'n atal mynediad at ddyfeisiau cynorthwyol neu byw mewn amgylchedd diogel neu rhoi blaenoriaethu i ddyledion o flaen anghenion dynol neu beidio â gwresogi'r tŷ neu beidio â bwyta'n iawn;
- **Unigedd cymdeithasol:** gall hyn greu teimlad o anallu, amharodrwydd i ofyn am gyngor, ofn cael eu gwrthod, diffyg hunan barch, amheus o realiti a phryder.

Yn gyffredinol, bydd yr Awdurdod yn ystyried fod person yn fregus at ddibenion casglu dyledion, petai'n afresymol disgwyl i'r person hwnnw/honno allu delio gyda phroblem y ddyled ar eu pen eu hunain.

Gan fod yr Awdurdod yn defnyddio asiantau gorfodi a/neu gasglwyr dyledion mewnol ac allanol, rhaid cynnwys manylebau dyletswydd cydraddoldeb anabledd mewn unrhyw gytundebau caffael. Mae asiantau gorfodi neu gasglwyr dyledion, pan fyddant yn gweithredu ar ran awdurdod lleol, yn cymryd arnynt rôl y corff cyhoeddus a rhaid iddynt gydymffurfio â'r holl reolau côd ymddygiad perthnasol.

Beth fyddai'r Awdurdod wedyn yn ei ystyried yn ddefnyddiwr sy'n fregus at ddibenion adennill dyledion?

Ar y dechrau bydd yn rhaid i'r Awdurdod lunio barn ar beth yw ei ddisgwyliadau rhesymol ar gyfer ei ddefnyddwyr mewn perthynas â thalu'r ddyled sy'n ddyledus i'r Awdurdod a hefyd dangos bod penderfyniadau ynghylch adennill dyledion yn seiliedig ar ddealltwriaeth glir o'r defnyddwyr sy'n defnyddio ac yn talu am eu gwasanaethau. Er enghraifft, o ran y Dreth Gyngor, byddai trethdalwr 'delfrydol' yn rhoi gwybod i'r Awdurdod am atebolrwydd mewn eiddo o fewn cyfnod rhesymol (llai na mis fel arfer) o symud i mewn ac yn rhoi gwybodaeth am y bobl sy'n byw yno sydd dros 18 oed. Byddent yn sicrhau y gwneir cais am yr holl ddisgowntiau, eithriadau neu diystyriadau mewn amser rhesymol ac yn penderfynu a allent fod yn gymwys, yn seiliedig ar eu hincwm, i dderbyn Gostyngiad yn y Dreth Gyngor.

Byddai'r trethdalwr wedyn yn dewis y dull talu dewisol, drwy Ddebyd Uniongyrchol o ddewis, ac yna'n gwneud taliadau yn unol â'r rhandaliadau statudol y cytunwyd arnynt. Byddai'r trethdalwr yn cysylltu â'r Awdurdod i ddewis talu dros 12 mis. Byddai'r trethdalwr wedyn, o fewn amser rhesymol (o fewn 1 mis fel arfer), yn rhoi gwybod am unrhyw newidiadau yn eu hatebolrwydd ac yn talu yn unol â'r bil diwygiedig.

O ystyried Safonau Cenedlaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder, adroddiadau'r FCA a sylfaen defnyddwyr yr Awdurdod ei hun, mae'r Awdurdod wedi penderfynu y dylid cymryd gofal a disgrisiwn wrth ymdrin â phersonau sy'n perthyn i'r grwpiau canlynol y gellir ystyried eu bod yn fregus at ddibenion y Côd Ymarfer hwn mewn perthynas â chasglu dyledion sy'n ddyledus i'r Awdurdod. Pan geir yr amgylchiadau canlynol, amlinellir y dull a ddisgwylir gan yr Awdurdod isod:-

Pobl Hŷn

Nid yw unigolyn hŷn, o reidrwydd, yn fregus, ac mae nifer fawr o bobl hŷn yn ariannol gadarn ac yn feddyliol a chorfforol iach. Fodd bynnag, mae rhai pobl hŷn yn fusgrell, yn ddryslyd, yn sâl ac yn byw ar incwm sefydlog a chyfyngedig ac, felly, cânt eu hystyried yn fregus.

Wrth adennill dyled, os yw'n amlwg fod y dyledwr yn perthyn i un o'r categorïau uchod, dylai staff gysylltu â'u rheolwr llinell ynghylch y ffordd orau i fwrw ymlaen ac, o ran swyddogion gorfodi'r Awdurdod, ni ddylid gwneud unrhyw ymdrech i atafaelu neu fynd â nwyddau oddi yno heb, yn gyntaf, ymgynghori gyda'r Awdurdod a dylai casglwyr dyledion yr Awdurdod gysylltu â'r Awdurdod am gyngor.

Pobl Anabl

Nid yw unigolyn ag anabledd, o reidrwydd, yn fregus at bwrpas y Côd Ymddygiad yma. Fodd bynnag, pan fo'r anabledd yn cael effaith ar allu'r unigolyn i ymdrin â'i faterion ariannol, dylid ei ystyried yn fregus.

Pan fo aelod o staff yn credu bod anabledd y dyledwr yn cael effaith ar allu'r unigolyn i ymdrin â materion ariannol, dylid ceisio arweiniad gan ei reolwr llinell. Waeth pa mor ddifrifol yw'r anabledd, ni ddylai swyddog gorfodi'r Awdurdod fyth atafaelu eiddo sy'n angenrheidiol i les yr unigolyn oherwydd ei anabledd. Os yw'n amlwg bod gan y dyledwr anabledd sy'n waeth nag anabledd eithaf bychan, ni ddylid gwneud dim heb gysylltu â'r Awdurdod. Dylai casglwyr dyledion yr Awdurdod hefyd gysylltu â'r Awdurdod dan amgylchiadau o'r fath.

Pobl â Nam Meddyliol neu Anawsterau Dysgu

Os yw'n amlwg bod gan y dyledwr nam meddyliol neu anawsterau dysgu, dylid ystyried ei fod yn fregus ac ni ddylid gwneud dim heb gysylltu â'ch rheolwr llinell neu, o ran asiantaethau allanol, yr Awdurdod.

Pobl sydd â Salwch Difrifol, gan gynnwys Salwch Meddyliol

Pan ymddengys fod y dyledwr (neu bartner y dyledwr) yn dioddef o unrhyw gyflwr sy'n ddifrifol neu'n bygwth bywyd, gellid ei ystyried yn fregus. Ni ddylid gwneud dim os yw'r dyledwr (neu bartner y dyledwr) yn dioddef o unrhyw gyflwr sy'n ddifrifol neu'n bygwth bywyd neu os yw aelod o staff, asiant gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod yn bryderus y gallai cymryd camau pellach gael effaith hynod andwyol ar les yr unigolyn.

Unigolyn sydd newydd gael Profedigaeth

Gellid ystyried person sydd newydd golli perthynas agos ei ystyried yn unigolyn bregus.

Mae profedigaeth yn cael effaith wahanol ar bobl wahanol a bydd raid i aelodau o staff, asiantau gorfodi a chasglwyr dyledion fod yn ddoeth wrth benderfynu a yw'r unigolyn sydd newydd gael profedigaeth yn fregus yn seiliedig ar yr amgylchiadau unigol. Pan fo'r dyledwr (neu bartner y dyledwr) yn amlwg yn parhau i fod mewn galar mawr, dylai'r aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod geisio arweiniad gan reolwr llinell neu'r Awdurdod cyn gwneud dim, er bod cryn amser, o bosib, wedi pasio.

Rhieni Sengl

Nid yw rhiant sengl, o reidrwydd, yn unigolyn bregus a chydabu bod rhai rhieni sengl yn ariannol gadarn. Fodd bynnag, efallai bod rhieni sengl, ac yn enwedig rhai gyda phlant mân, yn cael anhawster cael gwaith ac, felly, yn dibynnu ar Fudd-daliadau Lles. Dylai aelod o staff, asiant gofodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod, fod yn ddoeth ac ymgynghori â rheolwr llinell neu â'r Awdurdod cyn gwneud dim os credir y gall rhiant sengl fod yn fregus.

Beichiogrwydd

Gall dynes sydd yng nghyfnod hwyr beichiogrwydd brofi straen wrth ymdrin â materion ariannol, yn enwedig felly os nad oes ganddi gefnogaeth partner, neu os ydyw ar incwm isel neu fudd-daliadau. Gallai hyn waethygu gyda gwariant hanfodol ychwanegol oherwydd y beichiogrwydd neu enedigaeth plentyn.

Os yw'n amlwg bod dyledwr neu bartner dyledwr yn feichiog, dylai'r aelod o staff, swyddog gofodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod gymryd gofal nad ydynt yn peri straen gan y gallai hyn gael effaith andwyol ar les yr unigolyn. Pan fo'r aelod o staff, swyddog gofodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod yn bryderus y gallai cymryd camau pellach gael effaith andwyol ar les yr unigolyn, dylent geisio mwy o gyngor gan eu rheolwr llinell neu gan yr Awdurdod.

Pobl sy'n cael Cymhorthdal Incwm, Lwfans Ceisio Gwaith (seiliedig ar Incwm), Lwfans Cyflogaeth a Chymorth (seiliedig ar Incwm) neu Gredyd Pensiwn (neu pan wnaed cais am fudd-dal o'r fath a dim penderfyniad wedi'i wneud yn ei gylch hyd yn hyn)

Mae'r rhai hynny sy'n cael Cymhorthdal Incwm, Lwfans Ceisio Gwaith, Lwfans Cyflogaeth a Chymorth neu Gredyd Pensiwn yn byw ar fudd-dal lefel cynhaliaeth.

Dylai aelod o staff yr Awdurdod geisio dulliau eraill o adennill dyledion sydd ar gael cyn rhoi cyfarwyddiadau i swyddog gofodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod.

Fel arfer, dylai swyddog gofodi'r Awdurdod adael yn awtomatig pan fo dyledwr yn dangos tystiolaeth ei fod yn cael Cymhorthdal Incwm neu Lwfans Ceisio Gwaith a rhoi gwybod i'r Awdurdod yn syth gan fod gan yr Awdurdod ffyrdd eraill o adennill dyledion (e.e. atafaelu budd-daliadau). Os digwydd hyn, dylid dychwelyd y Gorchymyn Atebolrwydd i'r Awdurdod. Os yw'n ymddangos i'r swyddog gofodi'r Awdurdod bod y dyledwr, o bosib, yn hawlio budd-dal trwy dwyll, dylai swyddog gofodi'r Awdurdod gysylltu â'r Awdurdod a nodi ei bryderon cyn cymryd camau. Os yw'r dyledwr yn disgwyl clywed canlyniad ei gais am fudd-dal, dylai swyddog gofodi'r Awdurdod gysylltu â'r Awdurdod cyn gwneud dim.

Mewn rhai amgylchiadau, gall yr Awdurdod ofyn i swyddog gofodi'r Awdurdod gymryd camau gofodaeth, er enghraifft os yw'r swm a allai gael ei dynnu o'r budd-daliadau'n llai na'r ddyled sy'n cronni. Mewn achosion o'r fath, bydd yr Awdurdod yn rhoi cyfarwyddiadau clir i'w gwmni gofodi.

Gall casglwr dyledion yr Awdurdod ddychwelyd y ddyled i'r Awdurdod os cred y casglwr dyledion nad oes fawr ddim gobaith neu ddim gobaith o gwbl o adennill y ddyled, o gofio amgylchiadau'r unigolyn.

Pobl ddi-waith

Nid yw diweithdra'n golygu'n awtomatig bod y dyledwr yn fregus. Er enghraifft, efallai bod yr unigolyn wedi cael taliad diswyddo sylweddol a'i fod yn ariannol gadarn yn y tymor byr. Fodd bynnag, gallai colli gwaith arwain at anawsterau ariannol difrifol os yw unigolyn, yn sydyn, yn methu cwrdd â'i ymrwymadau ariannol.

Efallai nad yw unigolyn sydd newydd golli ei waith ar ôl cyfnod hir o gyflogaeth yn gyfarwydd gyda'r broses o hawlio budd-daliadau ac efallai y bydd arno angen cymorth ychwanegol i ddeall yr hyn y mae ganddo hawl iddo.

Os yw'n amlwg o'r hyn y mae'r aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod yn ei weld o sefyllfa'r dyledwr, y gallai'r dyledwr fod yn fregus, ni ddylid cymryd camau heb ymgynghori â rheolwr llinell neu â'r Awdurdod.

Unigolyn sydd ag anhawster deall Cymraeg neu Saesneg

Pan nad yw unigolyn yn deall na Chymraeg na Saesneg llafar nac ysgrifenedig, dylid ystyried ei fod yn fregus, yn enwedig felly os nad oes ganddo gefnogaeth gan aelodau o'r teulu sy'n gallu siarad a darllen Cymraeg neu Saesneg.

Pan fo gan aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod le i gredu bod gan unigolyn, o bosib, anhawster deall Cymraeg neu Saesneg, dylid nodi hyn wrth y rheolwr llinell neu'r Awdurdod a fydd yn rhoi cyngor ar sut i weithredu.

Unigolion dan 18 mlwydd oed

Mae'n annhebygol y bydd arno unigolyn dan 18 mlwydd oed unrhyw arian i'r Awdurdod. Fodd bynnag, mae'n bosib bod unigolyn yn cynorthwyo neu'n gofalu am riant neu unigolyn hŷn arall a gall gysylltu â'r Awdurdod ar ei ran. Efallai mai unigolyn dan 18 mlwydd oed yw'r unig un gartref pan fyddir yn ymweld. Dylid ystyried yn syth bod unrhyw un dan 18 mlwydd oed yn fregus.

Unigolyn sy'n cael trafferth darllen neu ysgrifennu

Fel arfer, dylid ystyried unigolyn sy'n cael trafferth darllen neu ysgrifennu yn fregus oherwydd y bydd yn cael trafferth darllen rhybuddion ysgrifenedig. Yn aml, mae unigolyn sy'n cael trafferth darllen neu ysgrifennu'n gyndyn o ddatgelu'r anhawster, a phan fo pryderon bod gan unigolyn anawsterau o'r fath, dylid bod yn sensitif wrth roi sylw i'r mater.

Pan fo gan aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod le i gredu bod unigolyn, o bosib, yn cael anhawster darllen neu ysgrifennu, dylid nodi hyn wrth y rheolwr llinell neu'r Awdurdod a fydd yn rhoi cyngor ar sut i weithredu.

Achosion lle byddai lles plant mewn perygl

Os yw'n ymddangos i'r aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod y gallai lles plant fod mewn perygl oherwydd camau y byddai'r Awdurdod yn eu cymryd, neu os oes gan yr aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod le i fod yn bryderus ynghylch lles neu diogelwch plentyn, dylid nodi'r pryderon wrth yr Awdurdod yn syth a bydd yn rhoi cyngor ar sut i weithredu.

Pobl y mae eu priodas newydd chwalu

Os yw'n amlwg i'r aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod nad yw dyled yn cael ei thalu oherwydd bod priodas newydd chwalu, dylai'r aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod ymgynghori â'r rheolwr llinell neu â'r Awdurdod.

Colli swyddi o bosib

Mewn unrhyw achos lle ceir tystiolaeth y gellid colli gwaith wrth beidio â thalu dyled neu fynd â nwyddau o'r eiddo, rhaid i'r aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod ymgynghori â'r rheolwr llinell neu â'r Awdurdod cyn cymryd camau gorfodi i adennill y ddyled neu fynd â nwyddau o'r eiddo.

Amgylchiadau Anarferol Eraill

Os daw'r aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod ar draws amgylchiadau anarferol nad ymdrinnir â nhw dan y categorïau uchod, ni ddylai'r aelod o staff, swyddog gorfodi neu gasglwr dyledion yr Awdurdod wneud dim heb ymgynghori â'r rheolwr llinell neu â'r Awdurdod.

Incwm & Gwariant / Income & Expenditure

Rhowch yr **HOLL** ffigyrau fel symiau wythnosol **NEU** symiau mis calendr
*Please give **ALL** figures as either weekly **OR** calendar monthly amounts*

Enw / Name:

Rhif Cyf / Ref No:

Cyfeiriad / Address:

Côd post / Post Code:

WYTHNOSOL / MISOL*
(*Dileu fel sy'n briodol)

Incwm / Income

WEEKLY / MONTHLY*
(*Delete as appropriate)

	£	p	
Eich enillion	-		Your earnings
Enillion eich partner	-		Partner's earnings
Cyfraniadau rhai nad yw'n ddibynnol	-		Non-dependent contributions
Credyd Cynhwysol	-		Universal Credit
Cymhorthdal Incwm	-		Income Support
Budd-dal Tai	-		Housing Benefit
Lwfans ceisio gwaith	-		Jobseeker's Allowance
Budd-dal analluogrwydd	-		Incapacity Benefit
Tâl salwch statudol	-		Statutory Sick Pay
Credyd treth gwaith	-		Working Tax Credit
Credyd treth plant	-		Child Tax Credit
Budd-dal plant	-		Child Benefit
Tâl Cynnal a dderbynnir	-		Maintenance received
Lwfans Byw Anabledd	-		Disability Living Allowance
Budd-dal arall 1:	-		Other benefit 1:
.....		
Budd-dal arall 2:	-		Other benefit 2:
.....		
Ffi llety	-		Lodging fee
Arall 1:	-		Other 1:
.....		
Arall 2:	-		Other 2:
.....		
CYFANSWM INCWM	A	-	A TOTAL INCOME

Gwariant/Outgoings

	£	p	
Rhent	-		<i>Rent</i>
Morgais/benthyciadau a sicrhawyd	-		<i>Mortgage / secured loans</i>
Rhent tir / tâl gwasanaeth	-		<i>Ground rent / service charge</i>
Dreth Gyngor	-		<i>Council Tax</i>
Treth dŵr	-		<i>Water rates</i>
Trydan	-		<i>Electricity</i>
Nwy	-		<i>Gas</i>
Olew / tanwydd arall	-		<i>Oil / other fuel</i>
Cynnal a chadw	-		<i>Maintenance</i>
Dirwyon Ynadon	-		<i>Magistrates fines</i>
Yswiriant bywyd	-		<i>Life assurances</i>
Yswiriant adeiladau	-		<i>Buildings insurance</i>
Yswiriant cynnwys	-		<i>Contents insurance</i>
Yswiriant iechyd	-		<i>Health insurance</i>
Iechyd (e.e. deintydd, profion llygaid)	-		<i>Health (e.g. dentists, eye tests)</i>
Ffôn	-		<i>Telephone</i>
Trwydded deledu	-		<i>Television licence</i>
Treth car	-		<i>Car tax</i>
Yswiriant car	-		<i>Car insurance</i>
Car, MOT, trin ac atgyweirio	-		<i>Car MOT, service & repairs</i>
Petrol	-		<i>Petrol</i>
Costau teithio eraill	-		<i>Other travelling expenses</i>
Dillad ac esgidiau	-		<i>Clothes & shoes</i>
Bwyd a chadw tŷ	-		<i>Food & housekeeping</i>
Bwyd anifeiliaid anwes	-		<i>Pet food</i>
Yswiriant Anifeiliaid anwes / biliau Milfeddyg	-		<i>Pet insurance / veterinary bills</i>
Deunydd glanhau a phethau ymolchi	-		<i>Cleaning materials & toiletries</i>
Prydau ysgol	-		<i>School meals</i>
Tripiau ysgol	-		<i>School trips</i>
Gofal / Gwarchod plant	-		<i>Childcare / child-minding</i>
Arian poced plant	-		<i>Children's pocket money</i>
Eitemau cartref (trwsio ayyb.)	-		<i>Household items (repairs etc.)</i>
Papurau newydd a chylchgronau	-		<i>Newspapers & magazines</i>
Mynd allan / adloniant	-		<i>Going out / entertainment</i>
Alcohol/sigarêts/melysion	-		<i>Alcohol / cigarettes / sweets</i>
Arall 1:	-		<i>Other 1:</i>
.....		
Arall 2:	-		<i>Other 2:</i>
.....		
			...
		
			...
CYFANSWM GWARIANT	B	-	B
			TOTAL OUTGOINGS

**ARIAN AR ÔL YN DILYN
GWARIANT WYTHNOSOL /
MISOL (ar gael ar gyfer
credydwyr â blaenoriaeth)**

$$A - B = C$$

**MONEY LEFT AFTER
WEEKLY / MONTHLY SPEND
(available for priority
creditors)**

C - C

**Dyledion â
blaenoriaeth / Priority
Debts**

£ p

Ôl-ddyledion rhent	-	Rent Arrears
Ôl-ddyledion morgais	-	Mortgage arrears
Ôl-ddyledion benthyciadau a sicrhawyd	-	Secured loan arrears
Ôl-ddyledion Dreth Gyngor	-	Council Tax arrears
Ôl-ddyledion nwy	-	Gas arrears
Ôl-ddyledion trydan	-	Electricity arrears
Dirwyon	-	Fines
Dyfarniadau Llys Sirol	-	County Court judgments
Ôl-ddyledion tâl cynnal	-	Maintenance arrears
Treth / Yswiriant gwladol (dim PAYE)	-	Tax / National insurance (non-PAYE)
Arall:	-	Other:

**CYFANSWM
DYLEDION Â
BLAENORIAETH**

D - D

**TOTAL
PRIORITY DEBTS**

$$C - D = E$$

**ARIAN AR ÔL (os o gwbl) ar
gyfer credydwyr sydd ddim yn
cael blaenoriaeth**

**TOTAL MONEY LEFT
(if any) for non-priority
creditors**

E - E

**Dyledion sydd ddim
yn cael blaenoriaeth /
Non-priority Debts**

£ p

Cardiau credyd	-	Credit cars
Catalogau	-	Catalogues
Benthyciadau dydd tâl/rhyngwrwyd	-	Pay day / internet loans
Cardiau siopau	-	Store cards
Credydwr arall 1:	-	Other creditor 1:
Credydwr arall 2:	-	Other creditor 2:
Credydwr arall 3:	-	Other creditor 3:

**CYFANSWM DYLEDION
SYDD DDIM YN CAEL
BLAENORIAETH**

-

TOTAL NON-PRIORITY DEBTS

Ticiwch **UN** o'r blychau isod Please tick **ONE** of the boxes below:



Mae hwn yn gofnod cywir o fy sefyllfa ariannol ar
This is a true record of my financial situation on:

/ / 20



NEU / OR

Mae hwn yn amcangyfrif cywir o beth
fyddai fy sefyllfa ariannol, pe bawn yn
symud i:

*This is a true estimate of what my financial
situation shall be, if I were to take up
occupation of:*

.....
(cyfeiriad / address)

Llofnodi / Signed:

Cyngor Sir Ynys Môn - Tabled ar gyfer Asesu'r Effaith ar Gydraddoldeb

Hanes adolygu:		
Fersiwn	Dyddiad	Crynodeb o'r newidiadau
0.1	28 Mai 2019	
Cam 1: Y Cefndir		
1 - Beth sy'n cael ei asesu?	Polisi Corfforaethol ar gyfer Adennill Dyledion (Polisi)	
2 - Ydy'r cynnig yma'n un newydd neu un sy'n bodoli eisoes?	Newydd	
3 - Beth yw nodau a phwrpas y cynnig yma?	<p>Mae'r Polisi'n manylu ar yr egwyddorion y bydd Cyngor Sir Ynys Môn yn ei fabwysiadu wrth gasglu arian sy'n ddyledus i'r Cyngor. Mae'n egluro'r modd y bydd y Cyngor yn mynd ati i geisio adennill cymaint o ddyledion ag sy'n bosibl. Mae hefyd yn anelu at –</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drin pobl yn deg wrth gasglu incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor; • Sicrhau'r siawns gorau posibl o ddod o hyd i ddatrysiad buan ac effeithiol pan fydd person/busnes yn mynd i ddyled neu'n disgwyl y bydd yn wynebu anawsterau ariannol gyda'r Cyngor; • Sicrhau ymagwedd gydlynol tuag at ddelio gyda phobl a chanddynt nifer o ddyledion gyda'r Cyngor; • Darparu ymagwedd gefnogol tuag at adennill dyledion gan gwrdd ag anghenion unigolion a'u cyfeirio i asiantaethau cymorth annibynnol; • Darparu côd ymarfer ar gyfer staff y Cyngor, ei asiantaethau gorfodaeth ac/neu gasglwyr dyledion ac unrhyw berson neu sefydliad arall a ddefnyddir gan y Cyngor i gasglu dyledion gyda gofal a disgrisiwn gan bobl yr ystyrir eu bod yn fregus. 	
4 - Pwy sydd yn gyfrifol am y cynnig sy'n cael ei asesu?	Holl wasanaethau'r Cyngor	
5 - Pwy yw'r swyddog arweiniol ar gyfer cynnal yr asesiad yma?	Swyddogaeth Adnoddau	

Cam 1: Y Cefndir	
6 - Pwy arall sy'n cymryd rhan yn yr asesiad yma?	Y gwasanaethau a phartneriaid
7 - Oes yna gyswllt rhwng y cynnig yma a meysydd gwaith eraill? Er enghraifft, oes una unrhyw gynigion neu bolisiau eraill y dylid eu cymryd ystyriaeth wrth asesu'r effaith?	Cynllun y Cyngor 2017-2022, Datganiad ac Amcanion Llesiant, Strategaeth Gwrth-dlodi Gorffennaf 2018, Cynllun Gweithredu 2017 ar gyfer Gweithredu Credyd Cynhwysol. Cyfres o bolisiau gweithdrefnol manylach i gefnogi'r Polisi yn sôn am y meysydd incwm a gesglir gan y Cyngor a phrotocolau'n rheoli'r defnydd o asiantau gorfodaeth/casglwyr dyledion, ceisio dod o hyd i bobl sydd wedi rhedeg i ffwrdd, defnydd o asiantau credyd a phrotocolau ar gyfer defnyddio gorchmynion dedfrydau i gyfnodau yn y carchar, gorchmynion methdaliad ac arwystlon i adennill dyledion. Mae'r cynnig hefyd yn cymryd i ystyriaeth, ac yn adeiladu ar Brotocol Dreth Gyngor Cymru "Arfer Dda wrth Gasglu'r Dreth Gyngor", Ionawr, 2019 – Llywodraeth Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a Chynghorau Cymru; "Cymryd Rheolaeth o Nwyddau": Safonau Cenedlaethol, Ebrill 2014 – Y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac "Ein Hymagwedd yn y Dyfodol tuag at Ddefnyddwyr", 2017 ac "Arolwg O'n Bywydau Ariannol", 2017 – Awdurdod Ymddygiad Ariannol.
8 - Pwy fyddai'n cael eu heffeithio gan y cynnig/ion (yn negyddol neu'n gadarnhaol, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol)?	Dyledwyr y mae arnynt arian i Gyngor Sir Yn y Môn.

Cam 1: Y Cefndir			
9 - Ydy'r cynnig yn berthnasol i sut mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â dyletswydd cyffredinol y sector gyhoeddus mewn perthynas â phobl sy'n cael eu gwarchod gan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010?	Ydi	Nac ydi	
Dileu gwahaniaethu ac aflonyddu	✓		
Hyrwyddo cyfleoedd cyfartal	✓		
Meithrin perthynas dda	✓		
Diogelu a hyrwyddo hawliau dynol	✓		
Noder: Fel rheol, mae unrhyw cynnig sy'n cael effaith ar bobl yn debygol o fod yn berthnasol ar draws pob grŵp a warchodir.			

Cam 2: Casglu gwybodaeth	
10 - A yw'r cynnig yma'n sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn unol â Pholisi Iaith Gymraeg y Cyngor Sir?	Ydi. Fodd bynnag, dylid nodi, yn achos dyledwyr sy'n dymuno gwneud eu dewisiadau eu hunain ynghylch bwy y dylent ofyn am help ganddynt sy'n addas i'w gofynion nhw, bod yr help hwnnw'n debygol o fod ar gael drwy gyfrwng y Saesneg yn unig.
11 - Oes cyfle yma i gynnig mwy o gyfleoedd i bobl ddysgu a / neu ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd?	Oes – ond noder y sylwadau uchod.
12 – A fydd y maes gwaith hwn yn gwneud cynnig rhagweithiol i ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg i ddefnyddwyr?	Bydd – ond noder y sylwadau uchod.
13 – A fydd y cynnig hwn yn debygol o warchod a hyrwyddo'r Gymraeg o fewn y gymuned?	Bydd – ond noder y sylwadau uchod.

Cam 2: Casglu gwybodaeth

Mae **Atodiad 1** i'r Canllawiau Asesu Effaith yn rhestru cyfres o gwestiynau y dylid eu hystyried wrth edrych sut bydd cynigion yn effeithio ar yr iaith Gymraeg yn gyffredinol. Bydd y graddau mae'r cwestiynau hyn yn berthnasol yn dibynnu ar y cynnig dan sylw. Y bwriad yw gwneud i chi feddwl am effaith neu gyfraniad ehangach posibl ac mae modd eu defnyddio fel sail ar gyfer ystyried cwestiynau 10 - 13 uchod.

Fodd bynnag, wrth edrych ar sut fyddai **prif** bolisiau a strategaethau'r Cyngor yn effeithio ar y Gymraeg, argymhellir y dylid ystyried y cwestiynau hyn yn fwy manwl er mwyn cynnal asesiad cynhwysfawr – **mae templed ar wahân ar gael gyda'r papurau hyn ar MonITor, i chi gwblhau os fyddai hynny'n briodol.**

<p>14 - Oes yna unrhyw faterion sydd angen ystyriaeth o ran Hawliau Dynol? Os oes, beth yw'r materion yma?</p> <p>(Er enghraifft, a fyddai'r cynnig yn arwain at fethu a diogelu'r hawl i breifatrwydd?)</p> <p>(Mae'r 16 hawl sylfaenol wedi'u rhestru yn Atodiad 1).</p>	Na	
<p>15 - Ydi cynnig yn cyflawni unrhyw rai o'r saith nod llesiant cenedlaethol a amlinellir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015?</p> <p>(Mae disgrifiadau o'r nodau llesiant wedi'u rhestru yn Atodiad 2)</p>	Cymru lewyrchus	✓
	Cymru gydnerth	
	Cymru iachach	✓
	Cymru sy'n fwy cyfartal	✓
	Cymru o gymunedau cydlynus	✓
	Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu	
<p>16 - Beth sydd wedi cael ei wneud hyd yn hyn o ran cyfranogiad ac ymgynghoriad mewn perthynas â'r cynnig yma?</p>	Ceir manylion am y polisi a'r egwyddorion sy'n gysylltiedig â chasglu arian sy'n ddyledus i'r Cyngor sydd eisoes yn cael eu rheoli drwy ddeddfwriaeth a phrotocolau arfer dda. Mae'r Polisi'n cymryd i ystyriaeth y sylwadau a wnaed gan y gwasanaethau a chan sgrwtini.	
<p>17 – Ydych chi wedi defnyddio unrhyw wybodaeth arall sy'n berthnasol i'r cynnig fel rhan o'ch asesiad? Os hynny, rhowch y manylion yma ogydda.</p>	Wedi adolygu polisiau awdurdodau lleol eraill a phrotocolau cenedlaethol.	
<p>18 - Oes yna unrhyw fylchau yn y wybodaeth a gasglwyd hyd yma?</p> <p>Os oes, sut fydd y rhain yn cael sylw?</p>		

Cam 3: Asesu'r effaith debygol ac adnabod camau lliniaru

19 - Nodwch isod unrhyw effaith debygol o safbwynt cydraddoldeb ar y grwpiau unigol, ynghyd ag adnabod pa gamau gellir eu cymryd i leihau neu wella'r effeithiau yma.

*Er mwyn penderfynu natur yr effaith debygol, dewiswch un o'r canlynol os gwelwch yn dda – **Negyddol / Cadarnhaol / Dim effaith**

Y Grwp a Warchodir	* Yr Effaith Debygol	Manylion am yr Effaith	Camau i Liniaru Effaith Negyddol
Oed	Cadarnhaol	Ystyried y ffaith y gall rhai pobl mewn oed fod yn agored i niwed oherwydd eu bod yn fregus, yn ddryslud, yn sâl ac yn y byw ar incwm sefydlog a chyfyngedig. I ddibenion y Polisi hwn, caiff pobl dan 18 oed eu hystyried yn bobl 'fregus'.	
Anabledd	Cadarnhaol	Ystyried y gall pobl â rhai anableddau penodol fod yn fregus oherwydd eu bod yn effeithio ar eu gallu i ddelio gyda materion ariannol ac er mwyn diogelu eu heiddo rhag cael ei gymryd oddi arnynt. Caiff pobl a chanddynt broblemau iechyd meddwl neu anawsterau dysgu eu hystyried yn bobl 'fregus' i bwrpas y polisi hwn.	
Rhyw	Dim effaith		
Newid Rhyw	Dim effaith		
Beichiogrwydd a Mamolaeth	Cadarnhaol	Ystyrir bod merched sy'n dod tuag at ddiwedd eu beichiogrwydd ac sydd heb bartner neu ar incwm isel neu fudd-daliadau yn 'fregus'.	
Hil / Ethnigrwydd / Cenedligrwydd	Dim effaith		

Y Grwp a Warchodir	* Yr Effaith Debygol	Manylion am yr Effaith	Camau i Liniaru Effaith Negyddol
Crefydd neu Gred	Dim effaith		
Cyfeiriadedd Rhywiol	Dim effaith		
Yr iaith Gymraeg	Cadarnhaol	Mae'r polisi'n cydymffurfio â Pholisi iaith Gymraeg y Cyngor, Mai 2016, a gyda'r Safonau iaith Gymraeg, Mawrth 2016.	
Hawliau Dynol	Cadarnhaol	Caiff gwybodaeth ei diogelu a dyledion eu hadennill yn unol â deddfwriaeth a heb wahaniaethu.	
Priodas neu bartneriaeth sifil	Dim Effaith		
Unrhyw fater arall perthnasol, ee tlodi, mynediad at wasanaethau mewn ardaloedd gwledig	Cadarnhaol	Ystyrir y modd y gall pobl sy'n byw ar fudd-daliadau lefel cynhaliaeth, sy'n methu siarad Cymraeg neu Saesneg, sydd ag anhawster ysgrifennu a darllen, lles plant ac ati fod yn fregus.	
Cam 4: Canlyniad yr asesiad			
20 - Nodwch y prif effeithiau sydd wedi cael eu hadnabod a sut y bwriedir lliniaru'r effeithiau negyddol (sef crynodeb o'r tabl uchod).		Dim effeithiau andwyol wedi eu nodi	
21 – Oes yna strategaeth ar gyfer delio gydag unrhyw effeithiau sydd ddim yn anghyfreithlon ond nid oes modd eu hosgoi nag eu lliniaru?			
22 - Disgrifiwch unrhyw weithredu a wnaed neu a fwriedir i wneud y mwyaf o'r cyfle i hyrwyddo cydraddoldeb a/neu nodau'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (cynaliadwyedd). (Rhestrir y saith nod llesiant yn Atodiad 2)		Polisi	

Y Grwp a Warchodir	* Yr Effaith Debygol	Manylion am yr Effaith	Camau i Liniaru Effaith Negyddol
23 - A oes angen ail-ystyried y cynnig o ganlyniad i gynnal yr asesiad yma?			Na
(Gallai tystiolaeth o effaith negyddol wneud y cynnig yn anghyfreithlon. Os rydych chi wedi adnabod effaith negyddol, dylid ystyried os oes modd cario 'mlaen gyda'r cynnig ar yr adeg yma).			
24 - A fydd y cynnig yn cael ei fabwysiadu / anfon ymlaen am gymeradwyaeth? Pwy fydd yn gwneud y penderfyniad?			Y Pwyllgor Sgrwtini i argymhell i'r Pwyllgor Gwaith ei fod yn cymeradwyo'r Polisi.
25 - Oes yna drefniadau monitro mewn lle? Beth yw'r trefniadau hynny?			Mae dulliau rheoli, ynghyd â phrosesau monitro perfformiad rheolaidd ac adolygiad annibynnol, yn eu lle er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â'r Polisi a pholisïau a phrotocolau gweithdrefnol ategol.
Cam 5 – Cynllun Gweithredu			

Rhowch fanylion yma am unrhyw weithrediadau sydd wedi'u cynllunio yn dilyn cwblhau'r asesiad. Dylid cynnwys unrhyw newidiadau a wnaed i leihau neu ddileu effaith negyddol tebygol neu wirioneddol, ynghyd ag unrhyw drefniadau i gasglu data neu wneud gwaith ymchwil pellach

Cyf	Gweithrediadau arfaethedig	Swyddog arweiniol	Amserlen

Atodiad 1 – Hawliau Dynol

Hawliau a rhyddid i bob unigolyn yw hawliau dynol, gwaeth beth yw eu cenedligrwydd nag eu dinasyddiaeth. Mae yna 16 o hawliau sylfaenol yn y Ddeddf Hawliau Dynol - i gyd wedi'u cymryd o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol. At bwrpas y Ddeddf, fe gyfeirir atynt fel 'Hawliau'r Confensiwn'. Fe'u rhestrir isod:

(Cyflwyniad yw Erthygl 1 – nid yw wedi'i ymgorffori yn y Ddeddf Hawliau Dynol)

Erthygl 2: Yr hawl i fywyd

Erthygl 3: Gwahardd artaith

Erthygl 4: Gwahardd caethwasiaeth a llafur gorfodol

Erthygl 5: Yr hawl i ryddid a diogelwch

Erthygl 6: Yr hawl i dreial teg

Erthygl 7: Dim cosb heb gyfraith

Erthygl 8: Hawl i barch at fywyd preifat a theuluol

Erthygl 9: Rhyddid meddwl, cydwybod a chrefydd

Erthygl 10: Rhyddid mynegiant

Erthygl 11: Rhyddid cymdeithasiad ac ymgynnull

Erthygl 12: Yr hawl i briodi

Erthygl 14: Gwahardd gwahaniaethu

Erthygl 1 o Brotocol 1: Diogelu eiddo

Erthygl 2 o Brotocol 1: Hawl i gael addysg

Erthygl 3 o Brotocol 1: Hawl i etholiadau rhydd

Erthygl 1 o Brotocol 13: Diddymu'r gosb eithaf

Atodiad 2 – Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf hon yn ymwneud â gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae angen i gyrff cyhoeddus wneud yn siŵr eu bod yn ystyried yr effaith a gaiff eu penderfyniadau ar bobl sy'n byw eu bywydau yng Nghymru yn y dyfodol. Mae'r ddeddf yn pennu saith o nodau llesiant:

Nod	Disgrifiad o'r nod
Cymru lewyrchus	Cymdeithas arloesol, gynhyrchiol, carbon isel sy'n cydnabod y terfynau sydd ar yr amgylchedd byd-eang ac sydd, o ganlyniad, yn defnyddio adnoddau mewn modd effeithlon a chymesur (gan gynnwys gweithredu ar newid yn yr hinsawdd); ac sy'n datblygu poblogaeth fedrus ac addysgedig mewn economi sy'n cynhyrchu cyfoeth ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth, gan ganiatáu i bobl fanteisio ar y cyfoeth a gynhyrchir drwy gael gafael ar waith addas.
Cymru gydnerth	Cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol sy'n cynnal cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid yn yr hinsawdd).
Cymru iachach	Cymdeithas lle mae llesiant corfforol a meddyliol pobl cystal â phosibl a lle deellir dewisiadau ac ymddygiadau sydd o fudd i iechyd yn y dyfodol.
Cymru sy'n fwy cyfartal	Cymdeithas sy'n galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir neu eu hamgylchiadau (gan gynnwys eu cefndir a'u hamgylchiadau cymdeithasol-economaidd).
Cymru o gymunedau cydlynys	Cymunedau atyniadol, hyfyw a diogel sydd â chysylltiadau da.
Cymru â diwylliant bywiog le mae'r Gymraeg yn ffynnu	Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden.
Cymru sy'n gyfrifol ar lefel byd-eang	Cenedl sydd, wrth iddi wneud unrhyw beth i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, yn ystyried a allai gwneud peth o'r fath gyfrannu'n gadarnhaol at lesiant byd-eang.

